

UDC 323(497.11)“2025”
<https://doi.org/10.2298/ZMSDN2596535A>
ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД
Примљен: 12. 11. 2025.
Прихваћен: 27. 11. 2025.

ДА ЛИ ЈЕ У СРБИЈИ 2025. НА ДЕЛУ ОБОЈЕНА РЕВОЛУЦИЈА?¹

СЛОБОДАН АНТОНИЋ

Универзитет у Београду
Филозофски факултет, Одељење за социологију
Чика Љубина 18–20, Београд, Србија
santonic@f.bg.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0002-5693-9952>

САЖЕТАК: На питање да ли данас у Србији имамо посла с обојеном револуцијом или не, још увек не можемо дати коначни одговор, будући да о деловању иностраног фактора и снази његовог уплива на студентско-грађански покрет тренутно нисмо у могућности да имамо поузданија сазнања. Међутим, у раду се наводи барем седам других одлика обојених револуција које препознајемо и у актуелним протестима у Србији. То још увек није довољно за неспорну класификацију, али јесте за постављање хипотезе о карактеру ових протеста. Наравно, и овај друштвени процес, као и други, није историјски затворен – због чега друштвени феномени умеју да нас изненаде својим неочекиваним кретањем или чак другачијим карактером у односу на класификацију коју смо поставили. Но, узбудљивост и лепота друштвених наука и крије се у баш тим неочекиваностима и скривеностима, као истинским изазовима нашим теоријама и истраживачким оруђима.

¹ Прва верзија овог рада припремљена је за међународну научну конференцију „Обојене револуције – извори, технологија, последице“, у организацији Института за политичке студије (Београд), која је требало да се одржи 20–21. маја 2025. године. Међутим, 12. маја стигло је обавештење да је конференција одложена „за септембар“, али она ни тада није одржана, нити се организатор, до данас, јавио пријављеним учесницима. Другу верзију овог рада затим сам приредио као поглавље за зборник *Србија после Насићрепнице: друштво у кризи суверености* (ур. Зоран Чворовић), који је припремљен за штампу у договору с издавачем „Народно дело“. Међутим, упознавши се са садржајем зборника, издавач је, у септембру 2025, писмено обавестио уредника зборника да одустаје од штампања публикације, при чему није навео шта је тачно у књизи то што је чини неприхватљивом. Ово је трећа верзија рада Слободана Антонића.

Питање обојене револуције у Србији 2024/2025. представља управо један такав отворени изазов.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: масовни протести, друштвени преврати, изборна демократија, медијска манипулација, афицирање масе

Када је патријарх Порфирије, у разговору с председником Путином, студентско-грађанске протесте у Србији назвао „обојеном револуцијом” [N1, 2025a], то је изазвало једнодушну осуду опозиционог дела наше јавности.

„Порфирије отворено плуноу у лице студентима”, писао је један коментатор [Bursać 2025]; „на неподношљиво ружан и потказивачки начин говорио је о српској побуњеној младости”, рекао је други [Symptom 2025]; „денунцирао је вернике своје цркве, који су неким божијим или ђавољим чудом постали обојени револуционари”, оптужио га је трећи [Stojadinović 2025]. Патријарх је на *Novoj.rs* називан још и „мрачним агентом” и „мрачњаком из 13. века” [Vukelić 2025]; на *Peščaniku* „страначким калуђером” и „изаслаником нечастивог” [Stojadinović 2025]; у листу *Danas* писало се како је „патријарх СПЦ једна од највећих срамота српског народа” [Congradin 2025a]; док је *Autonomija.info* пренела мишљење да „без стигме садашњи патријарх неће моћи да прође када једног дана падне Вучићев режим” [Symptom 2025]. „Патријарха и његовог преводиоца (владику бачког, Иринеја – С. А.) као добродошлица морају дочекати јаја верника”, гневно се препоручивало у листу *Danas* [Dikić 2025a]; а патријарх Порфирије и владика Иринеј су у истом листу названи још и „двојицом цинкароша” [Stojčić 2025], а на *Novoj.rs* чак и „чиром на дупету” [Koprivica 2025].

После таквог вербалног линча патријарха, питање да ли су студентско-грађански протести у Србији обојена револуција или не – које је сасвим легитиман социолошки или политиколошки упит – практично се у нашој друштвеној науци више нико не усуђује отворено да постави, а камо ли да на њега одговори потврдно.

Међутим, у науци не може да буде забрањених питања, ма колико могући одговори на њих били неугодни. А највећи део неугодности долази услед перцепције самог појма обојене револуције, каква постоји у нашој јавности, као манипулативне друштвене акције програмиране из иностранства. Пошто се студентско-грађански протест у Србији 2024/2025. у великом делу домаће јавности доживљава као спонтан и оправдан, то онда подразумева да свако ко га евентуално класификује као обојену револуцију тиме ризикује да буде означен као „сарадник режима” – готово јер је сам Александар Вучић протесте оквалификовао као обојену револуцију, најавивши чак да пише књигу о томе под називом: „Како сам победио обојену револуцију у Србији” [*Вечерње новостии*, 2025].

Председник републике тврди да је реч о „најбоље организованом обојеном револуцији у Европи”, те да је „много новца, много добре организације, много свега уложено у то” [*Полиџика*, 2025b]. „Много пара је у питању, то ће се појавити, с прецизним бројевима, у мојој

књизи и то није лако победити, не боримо се против њих 30.000 или 300.000 на улици, већ против моћне машинерије различитих западних земаља које желе да сломе кичму Србији” [РТ Балкан, 2025б]. „Сваки демонстрант добија 30 евра дневно само за храну”, навео је у једном интервјуу, „сада помножите ту цифру с бројем људи ... то су милиони и милиони евра” [Komireddi 2025]. Он процењује да је у Београду много странаца који „по хотелима обучавају блокадере” [Beta, FoNet 2025], запитавши се: „Колико је *Дојче веле* имало радионица у Србији у последње време, специјалаца из разних земаља, шта су радили у Београду у последњих шест месеци? Било их је на стотине” [Полиџика, 2025в]. Он је указао на трошкове за храну, током главног дела студентских блокада, „за 5.000 људи дневно – то је 45.000 пута 30, 150.000 (! – С. А.), па пута 30 дана, па да видите како то иде” [Исџо]. Међутим, власт још није изнела никакве конкретне податке о висини и примаоцима финансијске помоћи или начинима оперативне подршке које долазе из иностранства.

Но, аутор овог рада никада није избегавао „незгодна” питања, или да буде критичан према режиму [Антонић 2013; 2016; 2022а]. Стога ће се у овом раду испитати колико се кључних карактеристика обојених револуција може наћи у студентско-грађанским протестима у Србији 2024/2025, као и могу ли се ови протести, у свом досадашњем току, квалификовати као обојена револуција.

ОДЛИКЕ ОБОЈЕНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ – СА ОСВРТОМ НА СРБИЈУ

Одмах треба рећи да обојене револуције нису револуције у социолошком смислу те речи, мада неке од њих могу имати и дубље социјалне последице. Социолози под револуцијама најчешће подразумевају првенствено друштвене револуције, у којима долази до „брзих и темељних преображаја (transformations) државних и класних структура једног друштва” [Skocpol 1979: 4], односно до „преображаја (...) доминантне идеологије” [Skocpol 1979: 3], што је све „праћено класно заснованим побунама одоздо” [Skocpol 1979: 4]. За разлику од таквих, друштвених револуција, међутим, „политичке револуције трансформишу државне али не и друштвене структуре, и не остварују се нужно кроз класне сукобе” [Исџо].

Обојене револуције су заправо подврста *йוליшчких* револуција [Mitchell 2012: 10; Tadić 2021: 63], мада неке од њих могу да доведу и до каснијих дубоких друштвених промена – попут преокрета у доминантној власничкој структури у економији и до успостављања зависности од страног капитала. Управо то је био случај са Србијом после 5. октобра 2000. године, због чега смо овај преврат, након анализе, и назвали *колонијалном контрареволуцијом* [Антонић 2020а]. Међутим, код већине политичких промена које обично именујемо обојеном револуцијом не долази до дубљих друштвених преображаја [Mitchell 2012: 7–10; Младеновић и др. 2012: 520; Karganović 2014а: 11; Гриняев и др. 2015: 229]. Чак и оне политичке

промене које су извршене, најчешће се дешавају у постојећим уставноправним и институционалним оквирима [Младеновић и др. 2012: 519–520].

Те промене називају се револуцијама првенствено како би се нагласило да је до смене владајуће политичке елите дошло услед притиска маса [Mitchell 2012: 9]. Али, додатни придев „обојена” најчешће подразумева да је таква слика само привид [Манойло 2017: 146–147]. Наиме, притисак маса суштински је индукован деловањем иностраног чиниоца, то јест овде је реч о једној врсти прикривеног пуча с иностраном подршком [Karaganović 2014a: 11–12; Lebedeva 2014: 191; Вујовић 2019: 21; Медведев 2019: 3; Тлепцок 2019: 64; Ђурковић 2020: 321; Манойло 2021a: 243; Tadić 2021: 59; Parezanović 2024: 380]. Дакле, незадовољство маса нужан је фактор промене, али не и довољан [Манойло 2015: 5]. Пресудни чинилац је манипулација масом од стране спољних чинилаца – улога иностраног фактора је „кључна, чак и када је мала” (pivotal, even if minor) [Mitchell 2012: 10; слично и Spasojević 2010: 58].

Када су пак у питању дешавања у данашњој Србији, ваља нагласити да о деловању иностраног фактора и снази његовог уплива на студентско-грађански покрет још увек нисмо у могућности да било шта поузданије знамо. Да ли има некаквог значајнијег утицаја и у којој мери, о томе ћемо нешто више података имати тек с протеком времена. Оно што тренутно имамо само су индиције, али оне нису довољне за закључивање.

Рецимо, Љиљана Смајловић подозрева да неки организациони моменти студентско-грађанских протеста далеко надмашују чисту спонтаност.

„На почетку блокада на свим факултетима иста вода, иста храна, исти производи из истих ланаца... Ту имате елементе озбиљне организације, што захтева сталан прилив новца. Мени делује да постоји централа, неко ко вешто и координисано управља. Опозиционе телевизије представљају како баке и тетке доносе крофне студентима, али не верујем да је тако могуће организовати протест и нахранити све те људе” [Globalno, 2025].

Такође, и Коста Чавошки мисли да „постоји неки центар који то све организује, који руководи, и који је ’мастер мајнд’ који тиме управља” [Čavoški 2025: 11,27–11,48], називајући студентски покрет „обојеном револуцијом” [Čavoški 2025: 30,20–30,23]. Зоран Ћирјаковић процењује да „данас у Србији западни центри моћи подржавају, на различите начине, укључујући новчано, студенте и њихову селебрити и академску ’надградњу’”, те да „наша окаснела обојена револуција, која траје, има важне сличности с ранијим, ’успешним’ обојеним револуцијама у различитим западним друштвима” [Ћирјаковић 2025]. И Дарко Делић тврди да „ово јесте класичан пример обојене револуције” [Делић 2025: 1,10–1,20], као и Урош Шуваковић [2025b: 1,12–3,10], или Зоран Аврамовић [2025: 168–169, 172–73, 191, 213], који уз то каже:

„Нема никакве сумње да неко финансира храну, реквизите, жуте прслуке. Постоји невидљива рука блокада. (...) Није први пут да новац

тајним каналима стиже у Србију да би се остварили тајни политички планови. (...) Да и данас, 2025, делује нека тајна група са циљем де-стабилизације Србије – лако је констатовати голим оком” [Аврамовић 2025: 86].

Слободан Стојичевић такође мисли да је на делу обојена револуција [Стојичевић 2025: 56,18], доживљавајући је као средство слабљења Србије с циљем напада, у одговарајућем тренутку, из Хрватске и Федерације БиХ на Републику Српску [Стојичевић 2025: 1,15–1,17]. Патријарх Порфирије благословио је покретање подкаста Архиепископије београдско-карловачке, где је већ у првој епизоди тема била обојена револуција, а учесници су потврдили оцену патријарха [Православље, 2025]. Према извештају *NI*, протојереј-ставрофор Велибор Џомић је рекао: „У овом читавом процесу обојене револуције је најмање студената, они су тако злоупотребљени” [Mirković 2025b]. Међутим, тог дела нема у самом подкасту [Православље, 2025], због чега се тврди „да је овај део интервјуа изостављен, односно видљиво исечен” [Hofmeister 2025]. Без обзира на то, сама емисија је оштро нападнута, па је у листу *Данас* написано да су се у овом „подкасту, земаљско-небеском, аутори посрали по студентима у блокади” [Vidojković 2025a]. Треба рећи да је, још раније, епископ бихаћко-петровачки Сергије за закулисне актере студентско-грађанског покрета написао: „Њихова лица не видимо, јер негдје из својих хајдучких јазбина управљају протестима у којима, осим студената, нема ништа студентско. Ни српско” [Епископ Сергије 2025]. Други учесник ове емисије, социолог Владимир Вулетић, оценио је касније у *Полицици* да је реч о „обојеној револуцији” [Вулетић 2025].

Обавештајни аналитичар Грегори Копли² (Gregory Copley), тврди да у Србији „најновије спонзорисани протести имају све карактеристике обојене револуције”, односно да је „реч о директном огледалу класичних обојених револуција, које се извршава по врло специфичним инструкцијама”. Према његовом мишљењу, „садашњи циклус студентских протеста у Србији резултат је операција страних обавештајних служби, које трају већ годинама”, при чему он претпоставља да „главна подршка протестима долази са Запада”, те да је обојена револуција у Србији „сасвим сигурно подржана од остатака претходне америчке администрације” [Микашиновић 2025]. И ирски новинар Чеј Боуз (Chay Bowes) оцењује да је Србија мета дугогодишње мултинационалне операције Запада којом се она ставља под контролу, сумњајући у спонтаност студентско-грађанске побуне у Србији 2024/2025 [Bowes 2025]. Он ове догађаје смешта у контекст сличних дешавања – попут збивања у Грузији [Bowes 2025], пишући још раније да је „ЦИА усредсређена на обојену револуцију и промену режима у Србији” [Bowes 2024]. Белгијски новинар Мишел Колон (Michel Collon) такође мисли да земље Запада „последњих месеци настоје да обојеном револуцијом дисциплинују Србију и запале искру грађанског рата”, дода-

² Међународни институт за стратешке студије – подружница у Вашингтону (International Strategic Studies Association).

јући како се нада „да то српски народ неће дозволити јер обојена револуција ниједном народу није донела ништа добро” [Симић 2025]. Трампов неформални саветник Роџер Стоун (Roger Stone) пишући о Србији каже да „глобалисти континуирано подстичу обојену револуцију у земљи, надајући се да ће свргнути протрамповску изабрану владу и заменити је пионом кога контролише Европска унија” [Stone 2025].

Подозрење да се у Србији можда дешава обојена револуција испољавају и истакнути руски политичари и теоретичари. Дмитриј Песков (Дмитрий Сергеевич Песков), портпарол руског председника Владимира Путина, изјавио је да се Србија налази „под невиђеним притиском”, и додао: „Не можемо искључити могућност да се тамо користе добро познате технологије за изазивање обојених револуција” [РТ Балкан, 2025a]. Шеф руске дипломатије, Сергеј Лавров (Сергей Викторович Лавров), изразио је наду да се земље Запада, када је Србија у питању, неће упуштати у „своје обојене револуције” [РИА Новости, 2025b]. Обе изјаве су из јуна 2025, а већ у августу руски амбасадор у Србији, Александар Боцан-Харченко (Александр Аркадьевич Боцан-Харченко), оценио је да су протести у Србији очигледно попримили карактер „обојене револуције” [РТ Балкан, 2025в].

„Студенти, који остају језгро протестног покрета, тешко да имају такве финансијске могућности да држе протесте већ десет месеци. Тиме се, пре ће бити, баве западни фондови и НВО. (...) Организација протеста постоји. Ја сам већ говорио о фазама. (...) Прва фаза, повезана с емоцијама грађана и захтевима за истрагом, прешла је у фазу са политичким захтевима, а сада наступа фаза која је повезана са нередима, физичким насиљем и вандализмом. Присутни су сви фактори који су се појавили и у другим случајевима, било да је реч о Украјини (...) или Грузији. (...) Иза тога такође стоји јасна организација протеста или обојене револуције, ти знаци су очигледни” [РИА Новости, 2025в].

Ову амбасадорову оцену о обојеној револуцији подржао је руски аналитичар Јарослав Игњатовскиј (Ярослав Игнатовский) [Игнатовский 2025], док Александар Дугин (Александр Гельевич Дугин) сматра да је у Србији још увек реч о нечему што несумњиво личи на обојену револуцију, премда има и потенцијала да то не буде.³ Међутим, Андреј Манојло (Андрей Викторович Маноило), професор на Универзитету Ломоносов и стручњак за обојене револуције још је у априлу 2025. тврдио да је у Србији:

„по свим знацима, реч о класичној обојеној револуцији. У спонтаним протестима (...) нема активиста, нема логистике – хране, воде,

³ „Очигледно је да су протесте подржали и промовисали глобалисти (...). Они желе да на власт доведу потпуно контролисаног прозападног политичара који ће убрзати кретање Србије ка Западу. (...) Било би претерано поједностављивање свести протесте искључиво на махинације глобалиста (...) Колико ја видим и знам, у протесте су укључене још две моћне силе које отворено мрзе Вучића: српски патриоти који су спремни да жртвују своје животе за независност и суверенитет Србије и снажан русофилски покрет, што је од великог значаја. (...) Само они који се плаше обојене револуције уздржавају се од учешћа у протестима” [Дугин 2025].

шатора, ћебади – и других ствари које обезбеђују да се маса задржи и створи сталан притисак на власт. Када се горе наведено појави, као код вас у Београду, то више није спонтани протест, то је примена технологије обојене револуције” [Дамјановић 2025].

Коначно, у октобру 2025. и председник Путин изјавио је да „неки западни центри предузимају покушаје организовања обојене револуције, у овом случају у Србији” [РТ Балкан, 2025e]. Професорка Филозофског факултета у Скопљу, Биљана Ванковска, у тексту „Обојена револуција у Србији – још једном?” наводи да су и у Македонији:

„пре само десет година прошли кроз нешто веома слично: оно што је почело као широко распрострањено дивљење према студентским протестима завршило се такозваном Шареном револуцијом – покретом подстакнутим и оркестрираним из иностранства. (...) Чак су и македонски студенти касније признали да није све било тако спонтано како се чинило. (...) Постојао је унапред написан сценарио, прави глумци (не увек они у првим редовима), финансијска подршка, план и свеобухватни циљ – да се споља спроведе промена режима. (...) Пратећи упутства Стејт департмента, ЦИА-е, УНДП-а, НЕД-а и других, темељи су већ били постављени за оно што је мој драги амерички колега Гари Сасман (Gary Sussman) једном назвао шаблон-револуцијом (template revolution). (...) Пад Груевског и постављање владе спремне да прода све за чланство у НАТО-у била је права агенда сценаристе. Чак су и демократија или корупција биле само реквизити за оне који су камповали у шаторима – крајњи циљ је био да се што пре постане ”Запад”” [Vankovska 2024].

У истраживању Центра за истраживање, транспарентност и одговорност *Црпиа*, спроведеном 8–13. фебруара 2025, на питање „у којој мери се слажете са ставом: ”Протести су покушај обојене револуције у Србији””, 34% испитаника је одговорило да је сагласно, 12% је било неодлучно, а 54% се није сагласило са оценом да је у Србији на делу обојена револуција [Crta, 2025: 6]. У истраживању агенције *House of win*, спроведеном од 26. маја до 8. јуна, на питање „Какав је ваш претежни став о актуелним протестима?”, 47% испитаника се определило за одговор „протести су покушај обојене револуције”, 41% одабрао је одговор „протести су оправдани бунт против лоше власти”, а 12% било је неодлучно [Tašković 2025].

Међутим, учесници студентско-грађанских протеста у Србији 2024/2025, као и њима наклоњена јавност, одлучно одбијају и саму примисао да постоји било какав уплив страног порекла на ова дешавања. Они кажу да је „термин *обојена револуција* обична пропагандна флоскула коју користи руска пропаганда” [Владимир Вељковић, у: Karabeg 2025], да је у питању „јефтини трик за политички недорасле” [Kišjuhas 2025], те да је реч о „ширењу теорије завере”, као учинка „српског клеро-националистичког завереничког дискурса” [Hofmeister 2025]. Ипак, аутори који су проучавали обојене револуције још одраније су на становишту да у њима:

„огромна већина грађана уз помоћ разних трикова бива преваре-
на и упрегнута да ради против интереса сопствене земље. Штавише,
анализирајући обојене револуције претходних година дошли смо до
закључка да је један од најважнијих циљева служби које оркестрирају
ту врсту преврата да убеди што већи број непосредних извођача и уче-
сника да заправо делују на сопствену иницијативу и за своје добро, а
не на било какав наговор или подстрек са стране” [Вујовић 2019: 58].

Али, ако о овом чиниоцу засада не можемо рећи готово ништа, о дру-
гим одликама обојене револуције већ сада има довољно грађе да се може
донети одређеније мишљење.

Најпре, обојена револуција као смена владајуће елите уперена је обич-
но првенствено према персонализованом носиоцу власти – председнику
републике, премијеру, или према неком другом политичком моћнику на
самом врху система [Spasojević 2010: 57; Младеновић и др. 2012: 520; Kar-
ganović 2014a: 22–23; Вујовић 2019: 21]. И у Србији, иако су, формално,
почетни захтеви студената били везани за утврђивање одговорности за
пад надстрешнице у Новом Саду [FoNet, 2024a; N. V. O. 2024], са омасо-
вљењем протеста свима је било јасно да је његов основни циљ обарање
председника републике (од 2017) Александра Вучића са власти и најмоћ-
није политичке личности у Србији још од 2012. године [Антонић 2022a].

Друго, најчешћа тема протеста у обојеним револуцијама су – наводно
или стварно – покрадени избори [Spasojević 2010: 53; Младеновић и др.
2012: 520; Парезановић 2013a; Lebedeva 2014: 177–178; Movat 2014: 199–200;
Манойло 2017: 16; Вујовић 2019: 18, 95; Чаевич 2020: 16; Tadić 2021: 58; Pa-
rezanović 2024: 380]. Одмах иза изборних неправилности, као главна тема
протеста долази корупција [Spasojević 2010: 58; Karganović 2014a: 18; Ма-
нойло 2017: 144], безбедност [Парезановић и Жељски 2019: 416] и жеља
за правдом [Соловей 2011: 34, 36]. У Србији су протести покренути због
пада надстрешнице у Новом Саду, 1. новембра 2024, када је погинуло 16
људи. Овај догађај је објединио три важна мотива за побуну: корупцију,
безбедност и жељу за правдом. Надстрешница која је пала на људе, акти-
вирала је архетип лажног и издајничког заштитника, поставши симбол
државе која, уместо да штити, убија. Србија је земља са готово највишом
самоперцепцијом корупције у Европи (од суседа је виша само у БиХ, а у
Европи још и у Украјини, Турској и Белорусији) [Beta, 2025a]. Стога је пад
надстрешнице одмах приписан несолидној градњи услед корупције. Про-
тести су се беспоговорно усредсредили на захтев да се кривци за коруп-
цију, која је (сматра се) довела до пада надстрешнице, пронађу и казне
– при чему је опште мишљење било да линија корупције у овом случају
иде до самог врха власти.

Треће, основна покретачка снага масовних протеста у обојеним ре-
волуцијама је омладина. „Међу главним карактеристикама сваке обојене
револуције је диспропорционално високо учешће младих демонстраната,
и то најчешће студената” [Вујовић 2019: 68]. „Главна покретачка снага
класичне обојене револуције је омладина – најмобилнији део друштва,
који поседује појачан осећај за правду и спремност да се за њу бори”

[Манойло, 2021a: 241]. „У свим 'револуцијама', омладинске организације су играле нарочиту улогу. (...) Све масовне акције грађанског учешћа спроведене су уз помоћ младих људи (студената). (...) Управо је масовно учешће студената створило ауру 'истинске револуције', представљајући студентски покрет као национални” [Гринјев и др. 2015: 218]. „Студентима је лако манипулисати, и на томе се заснивају технологије 'обојених револуција' (...). А опозиција им је понудила узбудљив облик социјализације – да се боре против корупције, за све добро против свега лошег, за правду” [Манойло 2017: 145]. У обојеним револуцијама, и иначе, странке су у другом плану [Парезановић 2013a; Чаевич 2020: 16; Parezanović 2024: 380], док на позорницу протестних збивања ступају првенствено млади људи, било као активисти НВО, било као представници студентских или омладинских дружина [Соловей 2011: 37; Karganović 2014b: 50; Lebedeva 2014: 186–187; Movat 2014: 198–200; Манойло 2017: 146; Медведев 2019: 3; Vankovska 2020: 20–35; Tadić 2021: 60]. И студентски покрет у Србији 2024/2025. („Студенти у блокади”) постао је врло брзо кључни и доминантни политички чинилац у опозицији, задобивши место готово сакросанктног култа у опозиционој јавности.

„Студентски протести су најпозитивнија ствар која се догађа у Србији у последњих 30 година. Мислим да је то тренутно и најпозитивнија ствар која се догађа у Европи”, могло се рецимо чути на N1 телевизији [N1, 2025c1]. „Потпуно незаслужено, добили смо пружену руку од оних који су помало неочекивано видели боље колико дубоко смо пропали. Тај зрак светлости данас путује, и пешке и бициклом, кроз сва наша села, варошице и градове, осветљава обичне људе које нико никад ништа није питао” [Živković 2025]. „Свако ко је протеклих осам месеци живео у Србији, а богома и многи изван Србије, свестан је снаге коју студенти имају у мобилизацији људи, што овом покрету даје огроман и аутентични легитимитет, до сада невиђен у нашем друштву” [Stojković 2025].

Четврто, једна од основних одлика обојених револуција је инсистирање побуњеничког покрета, поготово у почетној фази револуције, на свом ненасилном карактеру [Соловей 2011: 33; Karganović 2014a: 26–27; Вујовић 2019: 22; Ђурковић, 2020: 311–313, 325; Чаевич 2020: 16; Parezanović 2024: 379]. Наиме, основна идеја побуне у обојеним револуцијама јесте да масовност негодовања – праћена општим штрајком и блокадом свих институција – у тој мери нарасте да омрзнути носиоци власти сами одступе са својих положаја. „Модел који лежи у основи 'обојене' револуције је следећи: стварање протестног покрета и његова трансформација у политичку гомилу чија ће се агресија усмерити према актуелној влади, с циљем да је примора да добровољно поднесе оставку (...). Ако влада почне да се опире, 'обојена' револуција прелази у фазу оружане побуне” [Манойло 2017: 146]. У Србији је на делу снажан опозициони притисак – кроз вишемесечне блокаде факултета, штрајкове по школама, масовна протестна окупљања (чак 300.000 људи у Београду, 15. марта 2025. или

преко 100.000 људи у Београду, 28. јуна 2025) и кроз два покушаја „генералног штрајка” (24. јануара и 7. марта 2025) – најпре да се образује прелазна („експертска”) влада, а онда и да се распишу ванредни скупштински избори. Власт се чувала од тога да полицијом разбија блокаде улица и факултета, тако да су протести протицали уз тек местимично насиље, све до Видовданског скупа (28. јуна). Он је, међутим, завршен имплицитним позивом на напад⁴, након чега је уследио јуриш на полицију, а затим и масовно блокирање раскрсница, по моделу „роја” описаном у литератури [Манойло 2021б: 117–118]⁵.

Пето, будући да је омладина покретачка снага бунта, а у фази омасовљења обојених револуција, као и у фази одржавања њиховог жара, тежи се карневализацији протеста. У односу на раније масовне демонстрације, обојене револуције „имале су неколико нових елемената – акценат је био на ненасилном окупљању праћеном различитим неформалним облицима забаве (концерти и перформанси)” [Spasojević 2010: 57]. Срђа Поповић, један од лидера покрета *Општор* (1998–2000), у књизи *Мустира за револуцију* пише: „Како је бренд Отпора јачао, наше мале демонстрације постајале су најбоље журке у граду – ако нисте били тамо, могли сте да се опростите од друштвеног живота” [Porović i Miler, 2019: 16; нав. Вујовић 2019: 72]. Отуда се и сматра да су „најбоље организоване обојене револуције оне које највише личе на забаве, а не на класичне протесте” [Вујовић 2019: 73]. „Смех и забава више нису маргинални за стратегије протестних покрета – они су данас централни део активистичког арсенала” [Porović and Joksić 2013; нав. Вујовић 2019: 80]. Део тога су и свечани дочеци сабораца, после различитих акција или након њиховог боравка у полицији:

„Замислите сцену кад су ухапшени коначно пуштени: чим изађу на улицу поздрави их гомила усхићених обожавалаца која виче из свег гласа, звижди и тапше; то смо звали тактика 'пријема рок звезде' и сјајно је функционисала; хапшење је убрзо чинило да будеш секси чак и ако си бледи, бубуљичави штребер” [Porović i Miler 2019: 102; нав. Вујовић 2019: 103].

Иако су протести у Србији почели због смрти шеснаесторо људи под обрушеном надстрешницом, ти протести су убрзо, већим својим делом, добили карактер карневала: студенти и ученици су поскакивали и певали „Ко не скаче тај је ћаци” (ћаци – дерогативан назив за присталицу режима), ношени су транспаренти са шаљивим порукама или карикатурама⁶, а председник републике је у студентским саопштењима и порукама ху-

⁴ Емитована је порука: „Ми вам нећемо рећи шта да радите, не зато што не знамо већ зато што ви знате. Узмите слободу у своје руке. Верујемо у вас, имате зелено светло” [Политика, 2025а].

⁵ Метежници се скупе на једном месту, запрече улицу, а кад се појави полиција распу се, да би се поново састали на другој локацији.

⁶ Рецимо у Нишу: „Падежи не мењамо ал’ систем ће мењамо” [Инстаграм, 2025]. У Београду: „Мирно спавај нано све је блокирано”; „Остајемо у Србији али не под надстрешницом”; певање „Изађи мала” функционерима институција испред којих се протестује, итд.

мористички називан „ненадлежном предметном институцијом” [Beta, 2025b]. Такође су масовно приређивани свечани дочеци студената који су се враћали из свих већих акција – од пешачења између градова, до бициклистичке вожње до Стразбура – тако да су и њихови јунаци „били секси чак и ако су бледи, бубуљичави штребери”. Само су ретки коментатори упозоравали да се слично, карневалско, „Ко не скаче тај је Москаљ” завршило бескрајним гробљима по Украјини [Игнатије 2025]⁷. А већ је и раније било примећено да је „револуционарна” карневализација „неретко употребљавана у највећим трагедијама, које су све само не смешне – па би ваљало бити на опрезу кад приметимо групу људи која говори о револуцији улажући велики напор да нас забави и насмеје” [Вујовић 2019: 89].

Шесто, у обојеним револуцијама кључну улогу имају опозициони медији. Режимски медији су својим великим делом и иначе компромитовани као необјективни, док се опозициони упорно представљају као „независни” и „професионални”. Међутим, као што је већ лепо примећено, „ако је реч о медијима и новинарским удружењима, у њиховим називима реч ’независни’ треба читати као ’другачије зависни’” [Ћирјаковић 2022: 97]. Они су окренути мрежи атлантистичких НВО и прозападној опозицији, тачније структурама које логистички стоје иза њих. У овим медијима успоставља се посебан режим истине у којима се, између осталог,

„питања која би могла подстакнути на критичко размишљање (се) не постављају, дијапазон гледишта која су присутна у јавним расправама драстично се сужава, носиоци ставова који се не уклапају у климу мишљења коју намеће ’невладин сектор’ систематски су искључени, минорне личности и организације, које без подршке са стране не би имали приметну тежину, по свим значајним питањима вештачки се изграђују у меродавне арбитре” [Karganović 2014a: 16].

Током обојене револуције, основна функција ових медија постаје та да својим пристрасним, пропагандним приступом распаљују гнев масе против владајућег режима [Манойло 2021a: 193–240].

„Медији играју посебно важну улогу у архитектури обојених револуција. (...) Овде мислимо на негативну улогу, која се првенствено односи на необјективно и пристрасно информисање” [Parezanović 2024: 381].

„Информациона компонента је постала најважнија компонента савремених ’обојених револуција’” [Гринјев и др. 2015: 215].

„Обојене револуције више зависе од управљања утисцима, него од револуционарних услова, истине или чињеница” [Вујовић 2019: 131].

„За ’освајање душа људи’ и развијање њихове превратничке свести, са интенцијом да из тога проистекне и конкретна превратничка делатност, значај медија је непроцењив” [Парезановић и Жељски 2019: 413].

⁷ Временом је то скакање постајало све мање „карневалско”, а све више израз једне „изрежиране, масовне хистерије” [Pavlović 2025: 6].

У Србији, од Закона о електронским медијима из 2014, делују две изразито опозиционе ТВ, *N1* и *Nova S*, које су регистроване у Луксембургу, а које су се врло брзо развиле у активне заступнице радикалне атлантистичке идеологије (проЕУ, проНАТО, процендер и провоук). Тако и у Србији „аутоколонијална дубока држава има и свој ’јавни сервис’, с три телевизијска канала – *N1*, *Nova S* и *Newsmax Adria*” [Ћирјаковић 2021: 117]. Ове телевизије су упорно, десет година, и не без успеха, форсирале првенствено прозападну опозицију [Ћирјаковић 2021: 110, 117; 2022: 10], поставивши добар део опозиционе јавности под својеврсну „вишегодишњу телевизијску хипнозу” [Ћирјаковић 2024: 169]. Од самог почетка протеста, готово сав свој програм ставиле су у функцију његове популаризације (уредно преносећи готово сваку студентску или грађанску опозициону акцију), као и у функцију настојања да се изврши атлантистичко (пре)усмерење студентског покрета. „Написао сам то више пута, и поновићу: *N1* и *Nova* су кичма побуне у Србији”, вели стални колумниста *Peščanika* [Плић 2025b]. Утицај страног, западног фактора преко ових „луксембуршких медија” тешко да се може порицати.

И седмо, обојене револуције одликује изразита поларизација јавног мњења, у којој се друга страна третира као политички непријатељ [Манойло 2017: 146] – те с којим, онда, нема шта да се преговора. У обојеним револуцијама „интензитет политичке нетрпељивости одавно је превазишао облике демократске политичке борбе” [Парезановић 2013a]. „Грађани који подржавају обојене револуције наступају с месијанском убеђеношћу у исправност својих уверења, показујући апсолутно одсуство било какве толеранције или спремности да се саслуша, а камоли покуша схватити, став супротне стране” [Вујовић 2019: 63]. Свако другачије мишљење, чак и оно неутрално, третира се као служење режиму:

„Ово се нарочито ефикасно примењује против јавних личности (...). Уколико се такви појединци одлуче да изразе неслагање са било којим видом деловања опозиционих грађанских и политичких структура – па макар то било и неслагање с кршењем закона или применом насилних метода – такви појединци постају мета масовне и организоване дифamacије, с циљем да се ’именују и посраме’” [Вујовић 2019: 104–105].

Ово се код нас, на пример, видело када је глумац Ненад Јездих после представе, на позорници, једини од осамнаесточланог ансамбла избегао да подигне индекс у знак подршке студентско-грађанском протесту [Јовановић 2025]. Одмах је оштро нападнут на друштвеним мрежама [Јовановић 2025], а уследиле су и заједљиве колумне перјаница атлантистичког новинарства [Кулаћин 2025b; Petrović 2025], а Јездих је чак нападнут да његова уздржаност представља, дословце, „облик репресије који се догађа широм земље” [sic! Владимир Ђорђевић, у: *Mediji*, 2025].

Осим тога, „у масовну свест се уводе и у њој учвршћују једноставни и живописни стереотипи, који одговарају формули непоколебљиве истине: ’непријатељи против наших’. (...) Тиме се убрзава идентификација

обичних људи с 'нашима'. Бити 'наш' постаје модерно и престижно” [Гринјев и др. 2015: 207]. У Србији 2024/2025. управо смо имали посла с таквом друштвеном атмосфером коју одликује, како признаје и колумнисткиња листа *Danas*, „велика фанатизованост противника режима” [Лукаш 2025]. На једној страни су студенти, који се описују најлепшим речима:

„Нама наша деца сада држе час. Студенти су најкреативнији део сваког народа, то је будућност народа” [FoNet, 2024б]. „Студенти су ваша и наша деца, и поносни смо на њих, јер се боре за вредности које су темељ сваког слободног друштва” [Nedeljnik, 2025]. „Студенти су будућност нашег друштва и чувари наших темељних вредности” [FoNet, 2025]. „Студенти су снага и будућност ове државе – и морају да се слушају” [В. В. 2025⁸]; „Студенти су снага која дефинише историју” [Bubnjević 2025]; „Студенти у блокади су ипак једини стварни, тачни и исправни у земљи где власт замагљује стварност и истину” [*Danas* (Redakcija), 2025]. „Студенти су наша деца. Знамо их. Ми смо их подигли. И ни слутили нисмо да смо у стању да нешто тако добро направимо” [Plić 2025а]. „Како деца кажу тако ће бити. 'Наша будућност су студенти’” [Mirković 2025а]. „То су наша деца, и у кога ћемо да имамо поверења ако не у њих?” [Kulačin 2025а]. „Данас су у Србији најближи и Христу и Богу студенти, јер пропaгирају Христове вредности (...). Деца која шире љубав и доброту. Деца којој се диви цела Европа. Деца која су предложена за Нобелову награду. (...) Деца своје земље, која по целој Европи траже овоземаљску правду и заштиту целог свог народа” [Marković 2025]. „Студенти су одједном учинили да сви ми плачемо од среће, да *осећамо*. Почело је *трпење*, давно забрављена активност” [Radosavljević 2025]. „Изникла је нова патриотска снага – млади Ратници светлости, чувари истине у времену обмане. (...) Знају да је истина пут, да је циљ много већи од страха, и да су младост и светлост непобедива војска и снага која мења свет. (...) Пркосили су киши, снегу и ветровима, и остављали за собом само своју светлост и трагове љубави, на тешком путу до правде и за боље сутра. (...) Зато што се боре за свете вредности, уз храбре младе лучоноше земље ове, стали су њихови очеви, мајке, учитељи и многи други часни и праведни људи. (...) Они ће заједно отерати таму и саградити мост до слободе и до истине – светлије и нове” [Petrović 2025а].

Наспрам њих стоји режим и његови подржаваоци, који се описују најцрњим изразима:

„Прекопута нас су гангстери, ратни злочинци, хушкaчи и профитери, плаћене, масовне и серијске убице, пропагандисти, силеџије, локалне кабадахије, силоватељи, свештеници у служби ђавола, среброљубни интелектуалци и идеолози овог зла, шљам заграбуљан испред драгстора, локалних бирцуза и стадионских трибина, свакојаке вуцибатине и сецикесе са ћошкова и још многа човеколика створења која дају последњи напор у одбрани господара” [Krstić 2025]. „Наспрам

⁸ Декан ФДУ Драгутин Ћирковић.

студената и побуњених житеља Србије стају злочинци из деведесетих” [Pić 2025a], „олоши који нам уништавају животе 13 година” [Diković 2025]. „У Србији се о томе ради. О мегдану између демократа и анти-демократа. На једној страни студенти, на супротној ђацији. На једној страни грађани, на супротној простаци. На једној страни учени, на супротној попуписмени. И ово сам их частио. Већином су елементарно неписмени” [Protić 2025b]. „Србијом ће на Видовдан ходити два света. Свет грађанске и народне Србије, (и) ...свет огрезао у корупцији и удобном животу. И биће то сусрет већинске, пристojне Србије и разобручене, наметљиве мањине која покушава да спаси отети плен, (...) биће то конфронтација режима са нормалношћу” [Prečadović 2025]. „Власт је у рукама криминалаца, ратних и поратних злочинаца, корумпираних разбојника, друштвеног талoга, (...) разбојничког режима (...), злочиначке банде која је узурпирала власт” [Marković 2025a], „ова људска фела једноставно не зна за границе у злочињењу” [Marković 2025b]. „Вучићи, Дачићи, Вулини и остали очито воле држати људе у логорским условима. Поред тога, навикли су и да протјерују, да етнички ’чисте’ или да спроводе геноцид. (...) организована криминална шовинистичка банда која је окупира државу у маниру сваког фашистичког окупатора” [Gruhonjić 2025a]. „Постоје две стране које се јасно разликују по схватању прошлости, по пројекцији будућности и по структури у садашњици. Поетски речено, на једној страни је ’ђациленд’, на другој страни су не блокадери, већ облакодери. Једни расту у блату Пионирског парка, други жуде за чистим висинама, далеко од блата, смрада и прљавштине. (...) Избор никада није био лакши” [Dikić 2025b]. „Мало је рећи да је Вациленд ’концентрат зла’, јер је то апсолутно зло (...). Вациленд ће крвавим словима бити записан у историји светског бешчашћа” [Divjak 2025]. „Вациленд је (...) настањено људима без срца и душе, главни град напредњачко-радикалско-социјалистичке земље у којој су Бог, разум, морал, човечност и саосећање одавно рекли лаку ноћ. (...) Умоболно, болесно, перверзно, изопачено, гадно, зверски, одвратно, страховно, накарадно, нечовечно, анимално, безочно, варварски, свирепо – све је преслабо, ниједан епитет не добацује до зла које се шепури у центру Београда” [Marković, 2025c]. „Ја њих не сматрам људима уопште, људи су са ове стране (ван Вациленда – С. А.) оно су неки демони, неки монструми” [Јелена Ступљанин, у: Nikolić, 2025b]. „Целокупна култура за ову разуларену банду представља напаст које се по сваку цену треба решити” [Radosavljević 2025].

Једна опозициона посланица и професорка Београдског универзитета, објашњавајући разлику између студената који протестују и омладине Српке напредне странке, наглашава да су *наши* млади „некако светски”, а *њихови* „провинцијални” [Nova S, 2024a: 12,06 и даље]. На насловној страни дневника *Danas*, на две трећине листа, стављен је наслов „Свако нормалан је уз студенте” [Danas, 2025] – што имплицира да они који нису уз студенте заправо нису ни нормални. У истом листу излази наслов „Le-kar је ili čovek, ili naprednjak” [Radovanović 2025a] – дакле, напредњаци фактички и нису људи. На *NI* се потпуно афирмативно цитира један грађанин који каже: „Ја верујем у студенте, али не смеју дозволити да убацују

бактерије међу њих, а те бактерије су ћаћинци” [Mirković 2025a]. Један новинар је некадашње присталице напредњака, а који сада подржавају протесте, назвао – само у једној реченици – „полуљудима”, „кукољем” и „пацовима”⁹. Један опозициони лидер сматра да треба отпустити све професоре Новосадског универзитета који „не подржавају студенте” [Ješić 2024: 43,49; 45,18; 45,30]. Други коментатор чак гласи: „Не знам да ли ће ми бити жао ако дође до линча политичара, тужиоца, судија, полицајаца, директора јавних предузећа” [Варагић 2025]. Пошто се сматра да су наши старији суграђани превасходно гласачи СНС-а, лист *Danas* држи да је сасвим у реду да стави наслов: „Забранила бих људима преко 65 година да гласају” [N1, 2025b].

На твитеру је уприличена „шаљива” продаја карата за јахање напредњака након револуције („Мартиновић 470 динара, Ана Брнабић 250 динара, Јована Јеремић 20 динара, Карлеуша цабе, а за јахање Аздејковића добијате 1000 динара”) [*Новости онлајн*, 2024], а један универзитетски професор је студентима који су блокирали Факултет драмских уметности симболички поклонιο књигу *Учење јахања* [Васељенска ТВ, 2025]. Бакић је, такође, „студенте 2.0” и остале присталице режима окупљене у Пионирском парку („Ћаџиленд”) назвао „Мајмунарницом” [Radovanović 2025], а напредњачке активисте „људима који су изашли из септичких јама” [N1, 2025d]. Његова колегиница, такође социолог, с одобравањем је констатовала: „Да ли сте приметили да нико неће да буде ћаци? Деца не желе да буду на страни ћација у играма. Код одраслих то је постало опште место изругивања” [Milenković 2025a]. Стална колумнисткиња *Peščanika* предложила је да се уместо „ћацији” користи израз „какисти”, пошто сасвим адекватно асоцира на производ „срања” [Slapšak 2025]. У том стилу један опозициони новинар пише:

„Хијене бирају вођу чопора по смраду. Онај који убедљиво највише смрди тај постаје вођа. Око највећег смрдљивца се тако окупе разни смрадови и за кратко време они постану неподношљива опасност по околину. (...) Изгледа да су напредњаци од старта применили исти принцип. Постојање Ћаџиленда, одакле се шири месецима несносан смрад и начин како је устројена ова необична творевина то додатно потврђују” [Škoro 2025].

Између овако оцртаних непријатељских страна, није могло да буде ичега што би било нешто треће.

„У данашњој Србији немогућно је бити политички неутралан. Политички незаинтересован. Аполитичан. Јер, такви су, уствари, прећутни сарадници власти. ... Или си против власти или си за власт. Средине нема” [Protić 2025a].

⁹ Та реченица гласи: „Демонстрантима се придружују разни полуљуди – кукољ који се непогрешивим штакорским инстинктом пацова повлачи кад осјети олују и бродолом” [Bursać 2024].

„Када је реч о паду надстрешнице у Новом Саду, постоје само две стране – или подржавате режим који не жели никакву одговорност због пада надстрешнице или сте уз студенте који траже одговорност” [Владимир Вељковић, у: Karabeg 2025].

„Дошли смо до тачке у којој више није људски – а ни морално – бити неутралан. Данас се све своди на једно једноставно питање: јеси ли за наставак корупције и неправде, или за праведније и слободније друштво?” [Радмила Петровић у: Nikolić 2025a].

„Највиши патриотски налог је бескомпромисна борба против овога (...) 'штеточинског режима'. Или си против тог режима или си за њега. Трећа опција више не постоји. 'Нешто између' је саучесништво” [Дивјак 2025].

„У овом тренутку, више нема простора за неутралне. Ћутање је саучесништво. Сви који и после свега што смо видели и доживели и даље не схватају размере зла којем смо изложени – одлучили су да не виде” [Маринковић Савовић 2025].

„Ко је у овим временима неутралан и покушава да одржи привид нормалности на друштвеним мрежама, тај је ћаци. Не смеје имати милости у оваквим случајевима” [Vidojković 2025b].

„Нема 'али' када студенти донесу одлуку о изборима. Или си уз њих, или си СНС. Нема ту велике дилеме” [Kulačin 2025a].

„Нема компромиса са целатима. (...) Нема већих усташа од Вучића и осталих квислинга (...) Једино што помаже је потпуни слом” [Gruho-njić 2025b].

„Осећање беса побуњених грађана према неутралцима веће је него према ћацијима” [Сvogović 2025].

„Оно што је највећи проблем, међутим, јесте чињеница да имамо и немали број – неутралних. Они су можда и најгори у целој овој причи” [Kulačin 2025b].

Хистерија против „неутралних” типичан је модел мишљења у време „револуционарне помаме”. У Француској револуцији монтањари су најпре ликвидирали монархисте, затим конституционалисте, па „умерене”, а онда су на ред дошли и жирондисти. На крају, монтањари су кренули да сатиру „неутралне”. Сен-Жист 1793. држи ватрени говор у Конвенту: „Треба казнити не само издајнице, већ и неопредељене. Јер, откако је француски народ јасно показао шта је његова воља, свако ко није са њим изван је суверености, а свако ко је изван суверености непријатељ је и мора се ликвидирати!” [нав. у: Sokol 1989: 182–183]. Стога, 17. септембра 1793, Конвент доноси чувени *Декрет о сумњивим особама*. По том декрету, свако на кога се може посумњати не само да је против Револуције, већ и да је можда према њој равнодушан, аутоматски је крив. Рецимо, сумњиви су „сви који су пореклом из племићких породица а не показују *сигналну приврженост* револуцији” [Sokol 1989: 183]. На основу тог декрета, ухапшено је 60 хиљада „сумњиваца”, а укупни број смртних казни попео се на 17 хиљада [Sokol 1989: 184].

У „револуционарној” Србији 2024–2025. само на медијској маргини могли су да се нађу критичари тако оштре поларизације, који су с правом упозоравали:

„Реч је о употреби пропагандне конструкције у облику *манихејској* дискурса, који почива на централној опозицији између добра и зла. Добро и зло су у њему схваћени у апсолутном смислу. (...) Таква слика света не дозвољава било какву рационалну расправу политичким аргументима, а историјски контекст се сасвим напушта” [Novaković 2025].

„Као што либералима и њиховом левом прикључку нису сметали украјински нацисти, тако одједном у употреби термина 'ћаци' либерали виде само обичну, невину шалу. То што се људи означени тим именом директно означавају као животиње, то што им се (д)оставља храна за псе, све се карактерише као невина шала, једна духовита игарија. Не треба трошити много речи на то да се овде ради о једном очигледном случају расизма. Шта је друго расизам него означавање другог као нехуманог или субхуманог, као дивљака или као животиње” [Drašković 2025].

Све у свему, без обзира на наше незнање о дубини и домаћају утицаја спољњег чиниоца на протестни покрет у Србији 2024/2025, постоји више кардиналних одлика обојене револуције које препознајемо и у актуелним дешавањима у Србији. Али, да ли је то довољно да ове протесте можемо назвати обојеном револуцијом?

ИМАМО ЛИ У СРБИЈИ ПОСЛА СА ОБОЈЕНОМ РЕВОЛУЦИЈОМ?

Наше ограничено знање о упливу иностраног фактора на данашње догађаје у Србији свакако да утиче на коначну оцену карактера протестног покрета 2024/2025. Али, то не значи да о томе већ сад не можемо нешто више да кажемо. Најпре, често се може чути питање – а ко би тачно из иностранства радио на рушењу режима, ако Александар Вучић настоји да одржава добре односе са свим страним силама, а посебно са западним?

Начелно, треба имати у виду да је Србија на колективном Западу традиционално доживљавана као „мала Русија на Балкану” [Вуковић 2018/1: 24, 28, 252–256; Вуковић 2018/2: 276, 285; Ковић 2021: 204; Ћирјаковић 2022: 231], а чињеница да није увела санкције Русији, након агресије Русије на Украјину, још више је учврстила ту предрасуду [Антонић 2023: 201]. Иако друга Трампова администрација нема непријатељски став према Вучићевом режиму, током његове прве владе (2016–2020) могао се уочити знатан раскорак између политике председника САД и конкретних потеза делова америчког естаблишмента на терену [Адамовић 2021]. С друге пак стране, након 20. јануара 2025, заставу неолибералног атлантизма – дубоко русофобног и антисрпског – преузео је естаблишмент из Велике Британије и Европске уније. Он на Балкану почиње да игра независну улогу у односу на САД, а то се најбоље види по наставку безрезервне подршке Кристијану Шмиту, непризнатом Високом представнику за Босну и Херцеговину [уп. Периф Рамић (ур.) 2024]. Стога је сасвим могуће да, без обзира на релативно добре односе Вучића и Трампа, други моћни

делови евроатлантских структура учествују у поткопавању или чак у рушењу Вучићевог режима.

Урош Шуваковић износи сумњу да иза актуелне побуне стоји Британија, уз саслуживање Немачке и њеног сателита Хрватске [Шуваковић 2025а: 9,00–9,30; 2025б: 12,53–13,32]. Да иза свега стоји „британска обавештајна служба” тврди и Срђа Трифковић [2025]. Председник Александар Вучић вели да је „уложено 4 милијарде долара” у његово рушење и да „главни организатор долази споља. (...) То су припадници различитих обавештајних агенција из више земаља. Знамо бар три земље да су се посебно ангажовале и њихове обавештајне мреже” [В. Н. 2025]. Чедомир Антић каже да је из свог овог метежа јасно „да су судство, у извесној мери, и универзитет, потпуно, у рукама друге силе”, односно да „ми имамо традицију туђинских агената овде у Србији” [Antić 2025б: 21,31 и 22,03]. Министар спољних послова Мађарске, Петер Сијарто оценио је, у августу 2025, да се ради на „смени власти у Србији, Словачкој и Мађарској”, те да је „координациони центар ових покушаја свргавања власти у Бриселу, а у овој операцији учествује и пропала америчка левица, америчке демократе” [РТ Балкан, 2025г].

Руски амбасадор у Србији Александар Боцан-Харченко сматра да је „нестабилност у Србији потребна бриселским структурама и бриселским институцијама, које су незадовољне Вучићем” [РТ Балкан, 2025в]. Он помиње „немачке структуре, фондове, који се и специјализују за подстицање револуционарних покрета – у негативном смислу. И Британци”. „САД су, пак, под садашњом администрацијом ослабиле пажњу према региону, па иза протеста сада стоје искључиво Европљани”, оцењује руски амбасадор [РИА Новости, 2025в]. Како год, „постоји жеља да се Вучић уклони и да се на његово место доведе један од лидера који би био сличан онима који формално стоје на власти у другим земљама, али су у потпуности потчињени Европској унији”, подвукао је Боцан-Харченко [РТ Балкан, 2025д]. И Спољна обавештајна служба Русије (СВР) у свом септембарском саопштењу процењује да су грађански немири у Србији у великој мери „производ субверзивних активности ЕУ и њених држава чланица”. „Циљ европског либералног мејнстрима је да на власт у овој највећој балканској земљи доведе руководство које је послушно и лојално Бриселу”, категоричан је СВР. Брисел рачуна на то да ће финансијска подршка „независним” медијима и невладиним организацијама „мобилисати протестно бирачко тело, извести људе на улице и завршити ’српски Мајдан’ по сценарију који је више пута одрађен” [РТ Балкан, 2025ђ].

Ни прокламована војна неутралност Србије и настојање званичног Београда да „седи на две столице” – западној (ЕУ и САД) и источној (Русија и Кина) – не мора да буде препрека за активан рад западних структура на обарању Вучићевог режима. Добар пример су Лукашенко и Белорусија 2020. године.

И Лукашенко је играо на својеврсну еквидистанцу са Западом и Русијом пре 2020. године. Чак је, 24. децембра 2019, изјавио да „Запад и НАТО неће дозволити Русији да крши суверенитет Белорусије” [нав. Ма-

нойло 2021б: 122]. Државни секретар САД Мајк Помпео, 1. фебруара 2020, на састанку с Лукашенком у Минску обећава пуну подршку Белорусији „да очува свој суверенитет и независност од Русије (тако што ће САД испоручивати Белорусији течни гас, у случају да Русија почне да користи ’гасоводну дипломатију’)” [Манойло 2021б: 123]. КГБ Белорусије, на пријаву САД, у ноћи 29. јула 2020. хапси 32 руска држављанина – „вагнеровце” на пропутовању у Сирију – под оптужбом да су уочи председничких избора дошли да „организују државни удар”. Лукашенко захтева званично објашњење од Москве „у вези с притвореним милитантима” [Исто]. Део ових вагнероваца претходно је био на ратишту у Донбасу, па је Украјина тражила њихово изручење сматрајући их терористима. Лукашенко 6. августа 2020. наређује „да се у земљу позову генерални тужиоци Русије и Украјине” како би се „средила ситуација са притвореним милитантима” [Исто, 124].

Међутим, 9. августа су председнички избори, након којих опозиција објављује да су избори покрадени, отпочиње обојена револуција, а Светлана Тихановска, с 10% добијених гласова, проглашава се у Литванији „изабраном председником” Белорусије (тврдећи да је освојила 60% гласова!). То Сејм Литваније признаје 10. августа 2020, након чега следе састанци Тихановске „на највишем нивоу” – према председничком протоколу – с лидерима Француске (29. септембра 2020) и Немачке (6. октобра 2020). Стејт департмент САД званично, 11. августа 2020, саопштава да САД не признају председничке изборе у Белорусији [Манойло 2021б: 120–121, 126]. Видевши како је узвраћено на његову политику еквидистанце, Лукашенко прави одлучан заокрет према Русији, обезбеђује јамство Русије да ће војно интервенисати у случају покушаја оружаног обарања власти у Минску [Манойло 2021б: 127] и затим успева да сломи обојену револуцију.

Дакле, не могу се искључити снажни утицаји атлантистичких структура на протестни покрет у Србији 2024/2025. Уосталом, као што је један историчар још раније приметио, „ниједан преврат у нововековној Србији до данас није изведен без наговора, новчане и логистичке подршке споља” [Јовановић 2010: 243]. Ово је данас тим пре очекивано имајући у виду да се Србија налази у положају (нео)колонијалне зависности, од економске до културне, у односу на ЕУ и САД [Хофбауер 2012; Шуваковић 2014: 297–309; Ломпар 2016: 110, 119, 196, 221; Катић 2018: 358–360; Руџић 2017; Ломпар 2018: 17, 75, 104, 107, 119, 143; Антонић 2022б; Ћиријаковић 2022; Ђукић 2023]. То наравно не значи да је цео студентско-грађански покрет у Србији 2024/2025. теледиригован из иностранства. Као и сваки други велики догађај, и студентска побуна 2024/2025. садржи елементе спонтаности, искрене тежње да се сазна истина и оствари правда, као и много еманципаторских порива у правцу изградње друштва с више једнакости и демократије (што показује афирмација пленума и зборова као облика непосредне демократије). Али, такође, као и други велики догађаји, тако и студентска побуна 2024/2025. несумњиво да садржи елементе пројектног деловања, нејавних активности организованих структура (како домаћих

тако и страних) – у смислу преузимања контроле над покретом и његовог усмеравања у жељеном правцу. У типичним обојеним револуцијама,

„већина учесника су (...) корисне будале режираних нередa. Њихово присуство је декоративно и служи производњи утиска да је преврат одраз расположења већине, или бар знатног дела друштва” [Karganović 2014a: 20]. С успехом преврата, „обманути протагонисти ’демократске револуције’ обавили су свој задатак и, са пробраним изузецима, постали су непотребни. (...) На сцену ступају професионалци, преузимају освојене полуге власти и предају их поверљивим локалним сарадницима. Инфраструктура преврата се убрзано демонтира, а искористићене масе се шаљу кући” [Исто 27]. Заправо, иако се у оваквим превратима користи маса, а за циљ проглашава унапређење јавног интереса, истински циљ је промена власти извршена у корист једне уске интересне групе – због чега су они само врста пуча [Исто 11].

С друге стране, велики утицај на појаву елемената обојене револуције и њихово све приметније присуство у студентско-грађанском покрету, имају и структурални фактори – првенствено објективна слабост режима Александра Вучића. Уопште, када је реч о обојеним револуцијама, „оне се дешавају у земљама где су из различитих разлога држава и влада слабе” [Mitchell 2012: 10], односно „у државама где режим пре ужива прећутну подршку (acquiescence) него популарност” [Polese and Beacháin 2011: 115]. Као главне слабости Вучићевог режима, које се показују као кључне за избијање или за успех обојене револуције, могу се навести:

1. Одсуство демократског политичког консенсуса елита, пре свега због честог изигравања парламентаризма од стране владајуће странке, читаве културе вређања опозиције у владиним медијима (таблоидима), као и због ауторитарног стила политичке управе [Антонић 2016].
2. Одсуство знатније идеолошке привлачности, због честе непринципијелности и макијавелистичке прагматичности режима – тако да је резултат такав да га суверенисти сматрају „издајничким”, а евроентузијасти „антиевропским”.
3. Одсуство унутрашњих аутономних друштвених савезника – режим је непромишљено радио на систематском преузимању или уништавању свих самоуправних сектора грађанског друштва, тако да су, с избијањем побуне, све преостале аутономне структуре или заузеле став неутралности (бизнис елита, културне и научне установе), или су заузеле отворено непријатељски став (Универзитет).
4. Несолидни мотивационо-регрутациони темељ – основни начин на који је режим настојао да задобије подршку био је преко (материјалне) корупције; али кад корупција постане мета бунта, као што се то збило у Србији после 1. новембра 2024, такав мотивационо-регрутациони покретач заправо је аутодеструктиван по режим.
5. Изразита некомпетентност већине сарадника и намештеника режима, који су до положаја дошли првенствено преко странке и личним везама – што онда подразумева и веома ограничену ефикасност држав-

ног апарата, који је практично слабо шта више у стању да уради како ваља.

6. Набусит и одбојни стил руковођења врха режима – вероватно мотивисан неспособношћу администрације, констатованом у претходној тачки – у којој се често јавно демонстрира ниподаштавање према нижим деловима корпоративне хијерархије; то тешко да може донети снажнију персоналну лојалност оних истински способних припадника државног апарата, тако потребну у кризним ситуацијама [Младеновић и др. 2012: 520].
7. Потцењивање и десетогодишње толерисање токсичног утицаја хиператлантистичких медија, као што су N1 и Nova S, на српско јавно мњење. За то је већ речено да је „једна од највећих грешака – не бих се изненадио да постане најскупља, па и да се једног дана покаже фаталном – које је Вучић направио од доласка на власт” [Ћирјаковић 2024: 173].
8. Социјална база режима је, у односу на опозицију, старија, сиромашнија, необразованија, пасивнија и апатичнија¹⁰ – што је у условима масовне побуне јак хендикеп, будући да се из такве базе знатно теже могу регрутовати одрешити идеолошки и политички борци. „Искуство показује да релативно мали број људи – обично неколико десетина хиљада – обара власт пред милионима пасивних и анестезираних грађана” [Parezanović 2024: 379].

Режим је био уверен да је добра економска политика и пораст стандарда његова кључна снага. Мерење задовољства животом у Србији (World Happiness Report) од 2012. године бележи непрекидни раст [WHR, 2025]. Просечна плата – показатељ који најбоље осликава стање средње класе (док је медијана свакако бољи индикатор за ниже класе) – у децембру 2011. била је 43.887 динара, а у децембру 2024. износила је 108.312 динара [Pargraf, 2025]. То је номинални раст од 147%, а ако одбијемо инфлацију од 81% [Valorizacija, 2025], остаје раст од респектабилних 66%. Динарска штедња крајем 2024. била је 11 пута већа у односу на 2012. годину. И док је она сада достигла вредност од 1,6 милијарди евра, девизна штедња се у периоду 2012–2024, готово удвостручила – од 8,3 милијарде на 15,4 милијарде евра [Brkić 2025]. Анкета ИПСОС-а показала је да је 2024. половина грађана Србије путовала у иностранство [24 sedam, 2025]. Само преко електронског плаћања, грађани Србије 2024. потрошили су у иностранству 2,2 милијарде евра [Brkić 2025]. Посебно су порасле зараде ситне буржоазије, тј. самосталних занатлија (керамичара, водоинсталатера,

¹⁰ Према једној сондажи јавног мњења из марта 2025, подршка владајућој коалицији међу испитаницима старијим од 61 године износи 59%, док код бирача старости од 18 до 40 година она пада на свега 8% [Нова српска политичка мисао, 2025]. Слично је и с образовањем: 69% испитаника с основном школом подржава владајућу коалицију, док је тај удео међу високообразованима свега 18% [Исто]. Подршка режиму из ових слојева је веома важна, будући да особе с основним образовањем или без школе, по попису из 2022, чине преко 24% пунолетне популације, а грађани старији од 60 година чине 30% пунолетног становништва (бирача).

електричара, пекара...). Увећао се и слој рентијера – људи који приходују од имовине (стамбеног и пословног простора) и капитала (акције, фондови). „Голим оком може да се примети нарастање средње класе. (...) Можда би између 30 и 35 одсто становника могло да се уброји у средњу класу” [Brkić 2025]. А она све боље живи. „Ресторани и кафићи врве од гостију. Гужве су у салонима аутомобила и у салонима лепоте. Станови се продају ’ко алва’. Штедни рачуни набрекли су од евра и долара. Туристичке агенције пребукиране су жељама за сунчањем, скијањем и кратким обиласцима занимљивих градова” [Brkić 2025].

Међутим, управо је ова све богатија средња класа била носилац побуне против режима. Она је, током више претходних деценија, изградила својеврсну идеологију прилежног опслуживања система, заузврат очекујући „заслужене” богате награде. Тако је било у социјализму, кога је верно служила, да би га онда без милости рушила када су јој у изглед биле стављене још богатије награде, које ће наводно добити у западном капитализму. Милошевића је, дакако, својски обарала већ од 1992, јер је за његове владе као класа несумњиво осиромашила. А затим је била непрестано увређена под Ђинђићем, Коштуницом и Тадићем, будући да њен материјални положај није поправљан онолико брзо колико је то она желела. Иако је под Вучићем, као што се види из бројки, наша системско-опслужујућа буржоазија збиља доживела осетан успон, најљући демонстранти били су управо „припадници урбане средње класе који одавно себи могу да приуште летовање на Халкидикију, скијање на Копанику и пролећне обиласке европских метропола” [Грбић 2025]. И побуњени студенти били су махом деца из средње класе, јер је након пада социјализма студентски састав у Србији постао изразито средњокласни. Истраживање из 2012. међу нишким студентима показало је да свега 20,4% њих има очеве који су радници или сељаци [Марковић Крстић и Милошевић Радуловић 2015: 488]¹¹.

Премда је, дакле, у односу на доба пре СНС-а стандард системско-опслужујуће буржоазије несумњиво порастао, испоставило се још једном да бољи стандард механички не доноси политички мир. У случају Србије 2024/2025. није се као тачна показала Лењинова поставка – да криза и осиромашење рађају револуцију. Далеко више је радила Токвилова хипотеза – да побољшање економског положаја доводи до пораста очекивања, па када она не буду задовољена, то рађа незадовољство и побуну [в. Соловей 2011: 35]. Као што је раније већ примећено [Владушић 2017], када се споје незадовољена потрошачка очекивања, и перцепција власти као изразито корумпиране, обојена револуција је на прагу. „У потрошачком друштву опрашта се велеиздаја – јер потрошач ионако нема своју државу – али не и корумпираност” [Владушић 2017]¹². Тако се и у Србији поновио

¹¹ Некако баш у време кад је објављен наведени чланак, на првом часу вежби из „Теорије друштвене структуре” позвао сам студенте социологије да процене сопствено класно порекло и затим га запишу на папирић. Међу стотинак цедуљица које сам добио, у само два случаја писало је „из радничке”, односно „из сељачке” класе.

¹² Зато се наша средња класа није много бунила због Косова, али је била спремна да љутито скочи на ноге због корупције.

случај с Наранцастом револуцијом у Украјини 2004, којој је претходио „невиђени економски раст 12–14% годишње, у две до три године пре; овај раст је створио велику украјинску средњу класу, пробудио њене политичке амбиције и подигао тежње украјинског друштва” [Соловей 2011: 36]. Па ипак, власт је у Кијеву оборена. Тако је и наша тржишно продуктивна средња класа била озлојеђена што, и поред мноштва такси, дажбина и пореза, мора да плаћа још и поприлично коруптивну ренту члановима режима¹³. А наша системско-опслужујућа буржоазија била је озлојеђена што се напредовање у служби не одвија по начелу меритократије, већ првенствено преко партијске линије. Њихове амбиције и аспирације биле су у изразитом раскораку с реалношћу једног све ригиднијег партијско-клијентелистичког режима.

У том смислу било је неважно што се испоставило да је надстрешница вероватније пре пала због нехата, него због корупције [Павловић 2025]¹⁴. Али, и нехат се доживљава као колатерала у систему корупције, у коме влада општи грабеж за личном добити, па нико нема времена да озбиљније ради свој посао. Ученици XIV београдске гимназије снимили су кратки видео, с питањима и одговорима, који гласе отприлике овако: „– Зашто је у реконструкцију надстрешнице уграђен лош материјал? – Због корупције. – Зашто је реконструкција коштала десет пута више него што је предвиђено? – Због корупције. – Зашто није уочено да надстрешница пуца? – Због корупције. – Зашто се надстрешница срушила? – Због корупције. – Зашто је погинуло 15 људи? – Због корупције”. Уопште није важно колико је ово тачно. Битно је да су људи у то масовно и чврсто поверовали. Уверење да су напредњаци направили дубоко корумпиран систем и раније је постојало. Али, пад надстрешнице био је за велики део јавности коначна потврда карактера тог система. У том смислу, када говоримо о легитимитету, више није важно колико је убедљива била Вучићева победа на председничким изборима 2022. [в. Антонић 2022а: 223–249], или пак победа СНС на скупштинским изборима 2023. године [Парламентарни избори у Србији, 2023]. Пад надстрешнице за велики део друштва делегитимисао је систем, а тиме и целокупни режим.

Такође, треба имати у виду и да наша системско-опслужујућа буржоазија мрзи СНС корупцију не зато што је она нешто посебно гора од раније „жуте” корупције, већ зато што уз помоћ ње напредњаци одвећ лако успевају да њу саму класно прескоче. Озлојеђена системско-опслужујућа буржоазија, заправо, жели чвршће класне границе, презирући „напредњачке неандерталце”, како их је именовао један аутор *Peščanika* [Ilić 2025], као људе из ниже класе који су заборавили где им је место. И заиста, ехо

¹³ Рецимо, опозициона јавност је оптуживала Драгану Сотировски, градоначелницу Ниша (2020–2024), да је за издавање грађевинских дозвола узимала од 70.000 до 100.000 евра по згради. Она је за градоначелника дошла као власница четири стана, да би затим, по оптужбама опозиције, купила толико некретнина да су је у Нишу прозвали „комшиница” – јер је наводно имала толико станова да је била комшиница с пола града [Todorović 2023; N1, 2024; Miladinović 2022; Miladinović 2025].

¹⁴ Штавише, изгледа да је реч о дуготрајној корозији која се, заправо, уопште није ни могла уочити [Ненад Иванишевић у: Смајловић 2025].

тог класног презира може се препознати у ставу једне истакнуте универзитетске професорке да су „у праву они који кажу да је Вучић направио социјалну револуцију и на место елите довео људе који су претходно били на дну друштва” [Ђорђевић 2025]. Други пак припадник београдске културне елите описује „орангутанолике колеге из (напредне – С. А.) странке” [Marković 2019] – један „примитивно изгледа” [Marković 2020a], другом ни „сви захвати пластичне хирургије” не би помогли „да колико толико почне да личи на људско биће” [Исто], трећи је обична „креатура” [Marković 2020b], четврти је некад лично „на бизона” а сада је права свиња... [Исто]. Објашњавајући парадокс да је „политика Александра Вучића највише подигла животни стандард управо онима који не могу да га смисле”, Грбић [2025] одлично уочава да је „њихова мржња према Вучићу више естетска, него политичка”. Баш из угла тог класно заснованог естетског расизма [уп. Калик 2008] постаје разумљива и она чувена изјава судије из ПроГласа, који се згражава над „мешањем карата социјалних, где се заправо и дан данас дичимо тиме како су (некада – С. А.) сви са основном школом могли сваке године на летовање – што није нормално, то нигде не постоји, то једноставно није реално” [Политика, 2023].¹⁵

Иако је наша системско-опслужујућа буржоазија већим делом уз студентско-грађански покрет, ударну борбену групацију овог покрета – и на улици, и у медијима – ипак чини *лумпенбуржоазија*, коју чине лица без праве професије. Осим студената, који „још нису факултетски образовани” због чега су „персоне без професије” (ПБП, тј. PWP = people without profession), овдашњи побуњени „ПБП су најчешће људи који припадају медијима, дакле новинари, па затим разни менаџери, пословни људи без школе, политиколози, некад чак и људи с организационих наука и слично, једноставно особе без прецизних специјалних знања, који верују да знају све, а обично знају веома мало. (...) Немају факултет или имају новинарство, организационе ‘науке’, менаџмент или сличне курсеве... Некад и кратак боравак у иностранству и пијачно знање бар два језика. Покушавају да

¹⁵ Но, нису само напредњачки *nouveau riche* предмет класног презира системско-опслужујуће буржоазије – то су и сви они који се преваре да гласају за суверенистичке, „десне” странке. Рецимо, за листу Бранимира Несторовића. Она је на изборима 2023. године добила 178.830 гласова. Али, ево шта смо о тих пар стотина хиљада људи имали прилику да читам у *Vremenu*. „Сигурно је да се међу онима који су доктору Нестору поклонили политичку тежину налазе и грађани који су гласали по принципу ‘што луђе, то боље’ јер ‘сви су они (политичари) исти’, али је то свеједно огроман резервоар гласова, и у Београду и у Србији, људи који ће се женити или удавати за партнере зелених очију не би ли браком стекли услове за марсовско држављанство па да могу да пале из Србије, ако загусти. Можда се међу њима налазе и неки српски умишљени Ziggy Stardust, неко ко ће на следећим изборима својом појавом деловати на Србе као ванземаљац кога су његове марсовске колеге оставиле код Немањина да се појави међу Србима када Стефану буду подigli достојан споменик, а кога је призвао међу Србе доктор Нестор” [Ivanji 2024]. Буквално су сви који су гласали за Несторовићеву листу означени као примитивне будале, уз занемаривање свих других аспеката могуће привлачности ове политичке групе. И ја сам, те 2023, отишао код нотара како бих оверио потписану подршку Несторовићевој листи, јер ми се допала њихова критика како власти, тако и западне опозиције – помисливши да им треба дати шансу на изборима. Тек читајући *Vreme* схватио сам да сам то урадио не бих ли добио држављанство Марса и нашао жену зелених очију.

суде о свему, али о свему знају мало више од ништа” [Pavlović 2025: 5]. А како је масовност протеста почела да опада, тако су управо „особе без праве професије” из српске лумпенбуржоазије почеле да доминирају, како на улици, тако и у опозиционим медијима¹⁶.

Ипак, да ли се уопште може говорити о обојеној револуцији ако власт фактички није оборена? Може, јер постоје како успеле, тако и неуспеле обојене револуције. У прву групу спадају рушење Мечијара у Словачкој 1998. [Polese and Becháin 2011: 116; Iljčenkov 2014: 61; Lokland 2014: 150], српски Пети октобар 2000. [Iljčenkov 2014; Lokland 2014: 150–155; Movat 2014: 194–195; Вујовић 2019; Ђурковић 2020: 311; Tadić 2021: 60], грузијска Револуција ружа (2003), Наранцаста (2004) и Мајданска револуција у Украјини (2014), Револуција лала у Киргистану (2005), македонска Шарена револуција (2016) [Vankovska 2020], револуција у Јерменији (2018)...¹⁷ У неуспеле обојене револуције спадају оне у Белорусији 2006. и 2020. [Lebedeva 2014: 192; Манойло 2021б: 120–127], Русији 2012, Републици Српској 2018, Хонг-Конгу 2014. и 2019. [Вујовић 2019: 29, 53], Венецуели 2019. [Манойло 2021б: 113–116], Казахстану 2022. године итд.

Српски протести 2024/2025, са захтевом студената од 5. маја 2025. – да се распишу ванредни скупштински избори – прелазе тиме у модел изборних контроверзи. Опозиција може, какви год били ти избори, увек да оптужи режим за изборну крађу, а онда следи обнова масовних демонстрација, генералног штрајка и друштвеног притиска да се одступи с власти. Управо таква превиђања износе поједини критичнији аналитичари наше политичке сцене [Grbić 2025: 21,53–22,09; Antić 2025a: 23,38–23,52]. Заправо, суочени смо с процесом који је у току и не можемо пре његовог краја да будемо сигурни какав му је карактер – а за неке важне истине о њему потребно је да прође још доста времена како би се у потпуности откриле. То је, наравно, због саме природе обојених револуција.

„Операција нема изгледа на успех ако није камуфлирана фасадом поткупљених домаћих сарадника и успут мобилисаних корисних будала, кооптираних комбинацијом амбиције, сујете, мита и претњи. Џин Шарп у свом приручнику *Самоослобођење* нашироко и сасвим исправно указује на штету коју би претрпели локални поборници ’де-

¹⁶ Дobar пример је Биљана Лукић, честа гошћа опозиционих телевизија, коју представљају као „новинарку” – мада се нико не сећа ни њених новинарских радова, нити ико може да каже која су њена специфична знања. Али, за њу је већ раније примећено да медиокритетски савршено изражава идеологију и политичко становиште наше више средње класе [Антонић 2020б]. Зато је радо виђен гост у медијима усмереним не само ка тој публици, већ и ка аспирационим слојевима – онима који хоће да се попну у вишу средњу класу. Управо телевизије какве су *Nova S* или *N1* учестало позивале Лукићеву да тумачи идеје и намере студентско-грађанског покрета [Nova S, 2024b; 2025; N1, 2025c; KTV, 2025, итд.].

¹⁷ Поједини аутори набројаним превратима додају и све револуције „Арапског пролећа” (Тунис, Египат, Јемен итд.) [Ђурковић 2020: 322], као и све „плишане револуције” из 1989. у Источној Европи [Манойло, 2021a: 241]. Али, ови преврати ипак донекле одступају од уобичајеног модела: Јемен, Либија и Сирија одмах су прешле на оружану побуну, а „баршунасте револуције” нису се догодиле због покрадених избора или корупције, већ због жеље да се обнове капитализам и вишестраначки систем.

мократске револуције’ уколико би се открила њихова веза са страним достављачима материјалне подршке, обуке и стратешких упутстава [Sharp 2009: 22]. Зато отисци прстију страног фактора – правих аутора преврата – морају остати невидљиви већини учесника и широкој јавности” [Karganović 2014b: 40].

Но, оно што је већ сад извесно јесте да власт о обојеној револуцији не говори само из пропагандних разлога, него заиста верује како има посла управо с обојеном револуцијом, и придржава се разрађених начина борбе против ње. Доказ за то је запоседање Пионирског парка и простора испред Скупштине (тзв. Таџиленд). Људи се често питају шта је смисао тога, и зашто је цео тај простор постао неприступачан. Али, у литератури о обојеним револуцијама указује се да је „стварање територијалне енклаве”, као „одскочне даске за ширење и консолидацију власти опозиције” један од кључних стратешких потеза превратника [Гриняев и др. 2015: 206–207]. Као примери се наводе Мајдан у Украјини, Трг слободе у Тбилисију, трг Тахрир у Каиру или „Камп слободе” испред зграде владе у Скопљу [Vankovska 2020: 39], одакле се кретало на околна државна здања, или се пак побуна зракасто ширила по целој земљи. Централна територијална енклава побуне важна је не само из стратешких, оперативно-превратничких разлога, већ и из пропагандних.

„Маса се најпре згусне на једној микроскопској географској тачки, (...) затим се тај простор пропагандно претвара у једину позорницу где се ишта значајно одвија и на коју је концентрисана сва пажња, да би, на крају, телескопским сочивима та тачка била вештачки увеличана до гигантских размера” [Karganović 2014a: 24].

Енклава, наиме, постаје слика целокупног друштва, његовог расположења и његове воље. А ако је воља народна хитна смена власти – ко сме да буде против тога. Да би се то предупредило, препоручује се превентивно блокирање простора – и то је управо оно што власт ради, још од 6. марта, полако ширећи запоседнуто земљиште испред Скупштине. Као што је то објаснио министар полиције Ивица Дачић, „Пионирски парк им треба за радикализацију протеста, за блокаду целог тог простора испред Скупштине, за блокаду Председништва, и свега осталог” (Скупштина града Београда, Уставног суда, Поште Србије/Телекома, итд.). А „нешто што би угрозило витално функционисање државе, животе грађана, ми не можемо да дозволимо” [Milošević 2025]. И сам председник Вучић је то индиректно потврдио када је, у вези са обојеном револуцијом у Србији, испричао: „Онда сам се чуо са једним странцем са Истока. И он ми је рекао – добро сте ово хендловали, али не довољно добро. Онда ми је рекао – видите председниче, не смете да им пустите цео терен да се они играју” [Ekipa politike, 2025].

Други показатељ да наша власт озбиљно доживљава протесте као обојену револуцију јесте њен однос према изборима. Иако су напредњаци сваки час расписивали ванредне скупштинске изборе (2014, 2016, 2022.

и 2023), чим су их студенти затражили (5. маја) власт их је одмах одбила¹⁸. Опозиција је то одбијање протумачила страхом власти од студентске изборне листе, као и истраживањима која, по претпоставкама опозиције, показују да власт овога пута несумњиво губи изборе.

Тако је у листу *Danas* објављен наслов: „Студентска листа је цунами који чисти политичку сцену” [Congradin 2025b], као и „Вучић пада као крушка” [Congradin 2025c] – с образложењем да „најновија истраживања јавног мњења показују да је Вучић већ заправо на коленима” [Congradin 2025c]. Трећи чланак у истом листу у наслову има: „Да су сутра избори, студенти би ’покосили’ Вучића” [Congradin 2025d], а у четвртном генерални секретар *Сйранке слободе и правде* самоуверено износи тврдњу да „напредњаци (...) никада више неће добити ниједне парламентарне изборе у Србији” [Mitrović 2025]. Иначе, све ове тврдње изнете су на основу само једног истраживања, које је с доста разлога оспорено у јавности [Kugir Web, 2025].

Међутим, пре ће бити да је посреди увид људи из власти, а који се стиче и из литературе о обојеним револуцијама (на коју смо већ указали), по коме су најчешћа тема превратничких протеста били – наводно или стварно – покрадени избори. Наша власт се једноставно боји да ће студентско-грађански покрет, чак и уколико његова листа не победи, објавити да су избори покрадени – ма колико да су избори били поштени. Тај страх није сасвим неоправдан, јер се у опозиционој штампи тврди да су напредњаци покрали буквално све изборе које су досада добили – чак и оне из 2012. које је уприличила Демократска странка.

„Ни Томислав Николић, ни Александар Вучић нису легално изабрани ни 2012, нити на било којим изборима након тога. Њихова криминална узурпација власти је почела 2012. године истресањем лажних цакова са фалсификованим гласачким листићима између два круга председничких избора, поступком који је остао некажњен од тужилаштва и правосуђа Србије. (...) Једини легални избори на којима је Вучић учествовао су они које је закономерно губио” [Videnović 2025].

„Није председник свих грађана Србије добио ниједне изборе у животу (...) На поштем и слободним изборима Вучић Александар никада није имао никакве шансе. Никакве шансе не би имао ни данас. (...) Сасвим је, наравно, извесно да ће да краде. Човек није навикао другачије” [Milenković 2025b].

¹⁸ Иначе, промена нагласка у захтевима сама по себи такође може да указује на обојену револуцију. „У одговарајућем тренутку тежиште протеста неопажено се пребације са првобитних захтева, који су послужили као мамац за масовно окупљање, на сасвим нове, који су у ствари прави и одговарају потребама режисера из сенке. У Тузли 7. фебруара 2014. почело је протестом против затварања фабрика и бесposлице, да би прерасло у захтев за ’унитарну Босну чврсто инкорпорирану у трансатлантске структуре’; у Кијеву је почело паролом усвајања приступног уговора са ЕУ, да би еволуирало у захтев не само за промену власти већ и темељну политичку реоријентацију Украјине” [Karaganović 2014a: 22].

Ако су за опозицију „једини легални избори” они које власт изгуби, онда то значи да сваки избори могу бити подлога за извођење обојене револуције. Зато власти чекају да се бунтовници уморе, а блокаде и протести, временом, издувају, па да тек онда закажу изборе.

Треба такође знати да у врху наше власти постоје професионалци који одлично познају литературу о обојеним револуцијама. Рецимо, Марко Парезановић, начелник Безбедносно информативне агенције и професор на Академији за националну безбедност, објавио је књигу о политичким превратима, на српском [Парезановић 2013б] и руском језику [Парезановић 2018], а доцније и више чланака о обојеним револуцијама [Parezanović 2024; Парезановић и Жељски 2019]. Исто тако, српске и руске безбедносне службе још су 2021. године образовале заједничку Радну групу за борбу против обојених револуција [АР, 2021]. Нема никакве сумње да Руси имају врхунске стручњаке из ове области, те да су развили практична знања о ефикаснијим методама превазилажења обојених револуција. Након што се велико окупљање студентско-грађанског покрета у Београду, 15. марта, релативно безболно завршило по власт, потпредседник владе Александар Вулин изјавио је да је „Србија захвална руским службама на помоћи у борби против обојене револуције” [РИА Новости, 2025а]. То подразумева да је таква сарадња на делу, као и да се на врху власти озбиљно размишља како да се савлада појава коју они виде као обојену револуцију.

Остаје, наравно, отворено и питање колико је студентски покрет истински аутономан, а колико је теледиригован споља, првенствено из иностранства. Пленуми су затворени за јавност, у студентском покрету влада атмосфера конспирације и анонимности, тако да се не види колико су се издвојиле *вође мишљења* и да ли се почем разликују од обичних студената. Покрет воли да се представља као нелидерски, спонтан и дифузан, али колико је то заиста тако, тешко је рећи. Пленуми су углавном одбијали молбе да се дозволи дубинско истраживање учесника протеста (истраживање које није онлајн), те о актуелном студентском покрету више знају само припадници обавештајне заједнице.

Међутим, располажемо једним занимљивим истраживањем младих револуционара из времена 5. октобра, чији су налази речити и за данашње услове. Социолог Владимир Илић, у другој половини октобра 2000. године – дакле одмах после револуције – анкетирао је 573 активиста „Отпора” [Илић 2001]. Иако данас о „Отпору” углавном мислимо као о инструменту колонијалне контрареволуције [Антонић 2020а], ово истраживање показује да је маса његових активиста била заправо суверенистичка („национална”) – без обзира што је то била генерација која се родила у СФРЈ, живела у СРЈ, још увек слушала химну „Хеј Словени” и гледала подизање југословенске заставе, била без веронауке у школи итд.

Рецимо, најзначајнији догађај из прошлости српског народа за активисте „Отпора” била је Косовска битка [Илић 2001: 20], а најзначајнија личност био је Свети Сава [Илић 2001: 18].

На питање која држава се доживљава као најнепријатељскија према нашој земљи, на првом месту биле су САД (први одговор 29%),

затим су следиле Албанија (18%), друге земље Запада (9%) и Хрватска (8%) [Пић 2001: 14]. Од пријатељских земаља, прва је била Грчка (22%), друга Русија (9%), па Румунија (6%), Бугарска и Македонија (по 3%) [Пић 2001: 13].

Пожељно решење косовског питања релативна већина „отпораша” видела је у стварној аутономији у оквиру Србије (31%), затим у потпуном укидању аутономије Косова у Србији (11%), или се залагала да Косово буде трећа федерална јединица у оквиру СРЈ (7%)... Свега 1% њих било је за независност Косова [Пић 2001: 23].

На питање да ли би припадницима националних мањина у Војводини и централној Србији требало дати нека нова права, 31% отпораша сматрало је да они имају исувише права, 15% се изјашњавало за обезбеђивање свих (уобичајених) грађанских права, а свега 10% је мислило да им треба обезбедити додатна колективна права [Пић 2001: 22].

Када је реч о Републици Српској, највише „отпораша” било је за њено припајање Србији (28%), за чисто конфедерални статус РС у БиХ било је њих 15%, а за јачу интеграцију РС у БиХ свега 8% [Пић 2001: 24].

И у свом јавном деловању „Отпор” је неговао „национално обојен приступ” [Пић 2001: 3]. Тако је њихова главна девиза била „Отпор јер волим Србију”, у Крагујевцу су певали као своју химну *Боже њравде*, палили су свеће у Храму Светог Саве у Београду, посетили патријарха и добили његову подршку и благослов [Blic, 17. 6. 2000; Пић 2001: 49–50].

Дакле, и онда је „револуционарна” омладина била „национална” – каква нам се ових месеци показивала и садашња побуњена студентска генерација.¹⁹ Ипак, најзанимљивији део Илићевог истраживања тиче се финансирања „Отпора”. Обични активисти били су убеђени да главнина средстава долази из српског расејања по иностранству [Пић 2001: 2]. А када је реч о руководству „Отпора”, Илић у свом истраживању региструје „готово опсесивно понављање тврдње да се организација финансира искључиво из средстава српске дијаспоре” [Пић 2001: 4]. У том смислу, Илић наводи и јавне изјаве вођа „Отпора” – рецимо, Вукашина Петровића, да „ни динара не добијамо из иностранства, осим од наше дијаспоре” [Врзић 2000], или Бранка Илића, који „изричито тврди да нема финансирања од влада западних земаља” [Blic, 14. 5. 2000; Пић 2001: 38]. Но, обични активисти „Отпора”, за које смо видели да су САД сматрале најнепријатељскијом земљом на свету, свакако да би били прилично изненађени да су знали да је главни извор финансирања „Отпора” била управо та најнепријатељскија земља.

¹⁹ Занимљиво је да је Илић утврдио присуство несразмерно мало одличних ученика у „Отпору”, као и несразмерно много студената старијих од 25 година – који су још увек били четврта година студија или и даље апсолвенти [Пић 2001: 7]. „Ова оријентација омладине на политику уместо на учење деловала би одбојно у некој другој земљи”, био је ауторов благодоклонички коментар [Пић 2001: 7], док је други коментатор Илићевих налаза закључио да „доминирају немарљиви студенти и школарци са прилично ниским оценама” [Пљешковић 2014: 89]. Не верујем да би истраживач, 25 година доцније, смео да постави питање школског успеха младим револуционарима, или још горе да га прокоментарише на сличан начин. Јер, како се сасвим озбиљно пише у још озбиљнијим новинама: „данас су, у Србији, најближи и Христу и Богу – студенти” [Marković 2025].

За то се сазнало одмах после 5. октобра из опширног истраживачког текста објављеног у *Њујорк тајмс маџазину* (*New York Times Magazine*) [Cohen 2000]. Из њега се видело да је „Отпор” у 2000. години, само од америчког Међународног републиканског института (International Republican Institute), добио 1,8 милиона долара. Такође, ту се наводило да је од 3 милиона долара које је Национални фонд за демократију (National Endowment for Democracy) потрошио у Србији 1998/99, „Отпор је свакако био највећи прималац”, при чему је „новац отишао на рачуне Отпора ван Србије” [Cohen 2000]. Још у августу 2000. године Царед Израел је, на основу расправе у Сенату САД [Senate 1999], проценио да су САД уложиле преко 100 милиона долара у обарање режима Слободана Милошевића [Israel 2000] – цифру коју је доцније потврдио и Вилијем Монтгомери, тадашњи амбасадор САД за Савезну Републику Југославију [Шварм и Ћебић 2015: 40,48–41,07]. То је огромна сума имајући у виду да је просечна месечна плата у то време у Србији била 40 долара – па је то онда било равно 2,5 милиона месечних плата (или преко милијарду долара, кад се прерачуна у данашње вредности). Добар део ових средстава припао је „Отпору”, који је отуд могао да отвори своје представништво у 123 града у Србији [*Глас јавности*, 2000; 4], у Београду да закупи велики стан у Улици кнеза Михаила (и још најмање један тајни стан у близини Зеленог венца) [Бујошевић и Radovanović 2000: 109], итд. Када је полиција пленила пропагандни материјал „Отпора”, били су потребни камиони да би се он превезао – само уочи избора 2000. „Отпор” је штампао 60 тона предизборне пропаганде [Cohen 2000]²⁰.

Иако су челници „Отпора” изричито порицали да имају редовне контакте с функционерима из САД и ЕУ, или да су пролазили било какву западну обуку [Шић 2001: 2], после 5. октобра сазнало се да ни то није тачно. Већ из чланка у *Њујорк тајмс маџазину* видело се да су се лидери „Отпора” састајали „7 до 10 пута”, почев од октобра 1999. године, с представником Међународног републиканског института (International Republican Institute) на територији Мађарске и Црне Горе. Пол Макарти (Paul McCarthy), тадашњи службеник Националног фонда за демократију, држао је низ састанака с вођама „Отпора” у Подгорици, Сегедину и Будимпешти, међу којима је Слободан Хомен био задужен за међународну сарадњу. У јуну 2000. године Хомен се састао у Берлину с министром спољних послова САД Медлин Олбрајт, а у Будимпешти с амбасадором Монтгомеријем, који је изразио уверење да ће, након обарања Милошевића, управо из „Отпора” доћи нова генерација политичара у Србији. „То би био фер повраћај америчких инвестиција у покрет”, писао је *Њујорк тајмс маџазин* у новембру 2000. године [Cohen 2000]. Доцније се испоставило да је с лиде-

²⁰ Једном новом члану покрета који је предложио оснивање огранка у Владицином Хану, било је унапред исплаћено 130 долара за организационе трошкове и дат мобилни телефон [Cohen 2000]. Мобилни телефони су 1999. у Србији били нарочита вредност, док је месечна плата радника износила 28 долара, а плата полицајца 65 долара [Пјеченков 2014: 88]. Тако је тих 130 долара у Србији вредело као данас можда неких 2.000 евра – поприличан новац за младе људе и важан подстицај за политички активизам.

рима „Отпора” „стратешки радио” обавештајни центар у Будимпешти, преко оперативаца Џина Шарпа и Роберта Хелвија [Sharp 2009: 12]. Пуковник Хелви је, иначе, био ветеран америчке војне обавештајне службе и специјалиста за рад с побуњеним студентима у више земаља [Lebedeva 2014: 179; Movat 2014: 201, 205, 207]. Хелви је био један од предавача на тренинг семинару за 25 истакнутих активиста „Отпора” у Будимпешти. „Тек 2004. бивши чланови руководства Отпора званично су признали чињенице о учешћу на семинарима које је водио пуковник Хелви” [Пљенков 2014: 85].²¹

Дакако, све ово што је речено за „Отпор” не значи да исто вреди и за данашњи студентски покрет²². Закључивање по асоцијацији једна је од честих логичких грешака, присутна у нашем острашћеном јавном животу, где се на основу само једног става, чак једне мисли, људи сврставају у непријатељски табор и дисквалификују. Међутим, ваља свагда имати у виду разлику која у свим покретима или организацијама постоји између пешадије и генерала. „Не иде војска где жели пешадија, већ где хоће генерали”. Премда има много разлога за дивљење ономе како изгледа и шта је урадио студентски покрет у Србији 2024/2025, многе од његових важних одлика и даље су нам непознате. Иако је и „Отпор” инсистирао на „концепту организације без лидера” [Плић 2001: 3], односно спонтаности и дифузности, требало је, после 5. октобра, да прође доста времена како бисмо склопили поузданију слику о карактеру и улози овог покрета. И док ће се једни према актуелном студентском покрету опредељивати емоционално (интуитивно), други ће се више држати разборите опрезности – свако према свом темпераменту и сопственом искуству. А занимљиво ће бити да се види и ко ће у овој ствари мање да погрешити.

Ипак, да ли је студентско-грађански протест у Србији 2024/2025. обојена револуција или не, то засада не можемо са сигурношћу да знамо. Али, као што је показано у овом раду, постоје сличности с моделом обојених револуција до ког се дошло током проучавања неких од досадашњих случајева тог феномена. И као што о људима не судимо по ономе што они сами о себи кажу, тако и о великим друштвеним појавама не можемо судити по изјавама њихових носилаца – поготово оних с нижих ешалона.

„Један од кључних елемената овог мита (о обојеним револуцијама као о аутентичним покретима маса – С. А.) очито је идеја да иза

²¹ На тим семинарима активисти „Отпора” учили су и да направе мрежу „пријатељских” НВО преко које ће спроводити акције у којима не треба да буду јавно присутни – попут кампање „Изађи и гласај!”, коју је „Отпор” урадио са 37 НВО [Пљенков 2014: 101]. Такође, „отпораши” су вежбали учешће у демонстрацијама, „где ко треба да буде; шта ради ударна група; шта позадина наоружана каменицама ако полиција интервенише; како сачувати најважније људе; како комуницирати; где са опремом...” [Бујошевић и Радовановић 2000: 27, 65].

²² Основна разлика тиче се састава – студенти су сачињавали већину активиста и у „Отпору” (51%), али било је и доста ученика (30%), па и нешто радника (5%), незапослених (4%), стручњака (4%) и службеника (3%). Но и „отпораши” су били првенствено деца стручњака (35%) – што је изразита надзаступљеност ове средњокласне групације у односу на просек становништва, премда су такође били и деца КВ радника (31%) и службеника (15%) [Плић 2001: 6].

ових догађаја стоји 'народ' и да се они догађају спонтано. У ствари су то, наравно, врло брижљиво организоване операције, често намерно инсцениране за медије, које обично финансирају и контролишу међународне мреже тзв. НВО, које су саме по себи оруђе западних сила. Поражава чињеница да мит о спонтаној народној револуцији опстаје, с обзиром на обимну литературу о пучу и главним факторима и тактикама помоћу којих се изазива" [Lokland 2014: 134].

Наравно, поређења и класификације у друштвеним наукама немају ону снагу као у природним, будући да нисмо увек у стању да сагледамо сву особеност неке сложене и еволутивне појаве [Шуваковић 2014: 11–23; Калик 2024: 29–32] – због чега она уме да нас изненади својим неочекиваним кретањем или чак другачијим карактером у односу на класификацију коју смо поставили. Али, узбудљивост и лепота друштвених наука и јесу управо те неочекиваности и скривености, као изазов нашим теоријама и истраживачким оруђима. Питање обојене револуције у Србији 2024/2025. представља један такав отворени изазов.

ЦИТИРАНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, Зоран (2025). *Универзитет и догоришња блокада*. Београд: Културно-просветна заједница Србије.
- Адамовић, Саша (2021). *Ефекат Трамп*. Нови Сад: Архив Војводине [<https://sn.rs/t3864>]
- Антонић, Слободан (2013). *На бриселским шинама: њолиничке анализе*. Београд: Чигоја штампа.
- Антонић, Слободан (2016). Избори под сумњом: како је дошло до избора 2016. и шта се тада збило. У: *Избори у Србији 2016. године: „историјска” или „Пирова” победа* (ур. Милан Јовановић и Душан Вучићевић). Београд: Институт за политичке студије, 9–45. [<https://sn.rs/e3jxh>]
- Антонић, Слободан (2020а). О карактеру 5. октобра: револуција, али каква? *Двадесет година 5. октобра*. Београд: Факултет политичких наука, Центар за демократију и Hanns Seidel Stiftung. Уредници: Славиша Орловић и Деспот Ковачевић, 47–70. [<https://sn.rs/cplot>]
- Антонић, Слободан (2022а). *Може бити само један: њовес и председничких избора у Србији 1989–2022*. Андрићград–Вишеград: Андрићев институт. [<https://sn.rs/bhk4v>]
- Антонић, Слободан (2023). *Украјински рай – буђење Царства*. Београд: Catena mundi, [<https://sn.rs/04tjt>].
- Вуковић, Слободан (2018/1). *Срби у нарашћу Запада, „Хуманистична” НАТО интервенција*, књ. 1. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића; Београд: Институт друштвених наука.
- Вуковић, Слободан (2018/2). *Срби у нарашћу Запада, „Хуманистична” НАТО интервенција*, књ. 2. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића; Београд: Институт друштвених наука.
- Гриняев, Сергей Николаевич и др. (2015). *Иррегуларные конфликты: «цветные революции» – Анализ и оценка форм, приемов и способов ведения операций по смене режимов в суверенных государствах*. Москва: Центр стратегических оценок и прогнозов. [<https://tinyurl.com/23117a4t>] (авторский коллектив).
- Ђурковић, Миша (2020). Обојене револуције као део хибридног рата. *Зборник Мајмике српске за друштвене науке*, LXXI(175): 309–327. [<https://sn.rs/c5jvr>]

- Јовановић, Небојша (2010). *Кнез Александар Карађорђевић (1806–1885). Биографија*. Београд: Албатрос плус и Службени гласник.
- Калик, Марио (2024). *Криза модерне цивилизације и сјасење: Шелеров пројекат*. Вишеград: Андрићев институт. [<https://sn.rs/gyuat>]
- Катић, Небојша (2018). *Сурови нови свет*. Београд: Catena mundi.
- Ковић, Милош (2021). *Велике силе и Срби: (1496–1833)*. Београд: Catena mundi.
- Ломпар, Мило (2016). *Полихисторска исцртаживања*. Београд: Catena mundi.
- Ломпар, Мило (2018). *Слобода и истина: бележке о промени свессти*. Београд: Catena mundi.
- Манойло, Андрей Викторович (2021a). *Стратегическије информационе операције и оперативне игре спецслужб*. Москва: Горячая линия – Телеком. [<https://sn.rs/g7mil>]
- Марковић Крстић, Сузана и Лела Милошевић Радловић (2015). Социјално порекло и образовне оријентације студентске омладине: компаративна анализа на примеру студентске популације у Србији, Македонији и Бугарској. *Социолошки преглед*, XLIX(4): 469–512. [<https://sn.rs/7819j>]
- Младеновић, Мирослав; Јелена Пономарева и Зоран Килибарда (2012). Теорија и пракса „шарених револуција”, *Социолошки преглед*, XLVI(4): 513–533. [<https://sn.rs/lrfy2>]
- Парезановић, Марко (2013). *Политички преврати: савремени процеси*. Београд: Нова српска политичка мисао.
- Парезановић, Марко (2018). *Политички преврати: савремени приступ*. Београд: М. Парезановић.
- Парезановић, Марко и Реља Жељски (2019). Улога пропагандних активности у политичким превратима. *Српска политичка мисао*, год. XXVI, 65, 3: 409–426. [<https://sn.rs/6zdyo>]
- Перић Ромић, Ранка (ур.) (2024). *Политичке и правне последице држављања високог прегледника у Босни и Херцеговини*. Уредник: Ранка Перић Ромић. Бања Лука: Факултет политичких наука.
- Ћирјаковић, Зоран (2021). *Откривање аутошовинизма: од појаве до појма*. Београд: Catena mundi.
- Ћирјаковић, Зоран (2022). *Неоколонијална Србија: држава и друштво у време Александра Вучића*. Београд: Филип Вишњић.
- Ћирјаковић, Зоран (2024). *Против домаћини: српски аутошовинизам, његови корени и последице*. Београд: Пешић и синови.
- Хофбауер, Ханес (2012). *Наручена истина – куљена правда: колонијализам Европске уније*. Београд: Јасен.
- Шуваковић, Урош (2014). *Транзиција: прилози социолошком проучавању друштвених промена*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Бујошевић, Драган и Иван Радовановић (2000). *5. октобар: двадесет четри сата преврата*. 2. изд. Београд: Медија центар.
- Ђукић, Ђорђе (2023). *Србија – од санкција до неоколонијалне привреде*. Нови Сад: Прометеј.
- Илџенков, Пјотр (2014). „Експрес-револуција” у Србији. у: S. Karganović, Stefan; Pjotr Iljčenković, Džon Lokland, Irina Lebedeva, Džonatan Movat, Nebojša Malić, *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata* (prev. D. Kokotović, M. Vojvodić Jovanović). Banja Luka: Besjeda. Banja Luka: Besjeda, 61–130. [<https://sn.rs/ik4xg>]
- Karganović, Stefan (2014a). Kako se priprema puč? Tehnologija „obojenih revolucija”, у: S. Karganović i dr., *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata*. Banja Luka: Besjeda. (Prev.: Dejana Kokotović, Maja Vojvodić Jovanović), 11–28. [<https://sn.rs/ik4xg>]
- Karganović, Stefan (2014b). Predstojeći pokušaj prevrata i odbrana Republike. у: S. Karganović i dr., *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata*. Banja Luka: Besjeda. (Prev.: Dejana Kokotović Maja Vojvodić Jovanović), 29–60. [<https://sn.rs/ik4xg>]
- Lebedeva, Irina (2014). Brokeri „džank-revolucija”. у: S. Karganović i sar., *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata*. Banja Luka: Besjeda, 161–191. [<https://sn.rs/ik4xg>]

- Lokland, Džon (2014). Tehnika puča. u: S. Karganović i sar., *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata*. Banja Luka: Besjeda, 131–159. [https://sn.rs/ik4xg]
- Mitchell, Lincoln A. (2012). *The Color Revolutions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. [https://sn.rs/b58od]
- Movat, Džonatan (2014). Prerušeni puč: vašingtonska mustra za „demokratizaciju” novog svetskog poretka. u: S. Karganović i dr., *Rušenje Republike Srpske: teorija i tehnologija prevrata*. Banja Luka: Besjeda, 193–211. [https://sn.rs/ik4xg]
- Parezanović, Marko (2024). Colored Revolutions as a Mean to Cause Changes in International Relations. *Global Security and International Relations After the Escalation of the Ukrainian Crisis*. Co Editors Dušan Proroković, Paolo Sellari, Rich Mifsud; Belgrade: Institute of International Politics and Economics, Faculty of Security University; Rome: Sapienza University, Department of Political Science; Clarksville: Austin Peay State University, 379–393. [https://sn.rs/3lucx]
- Polese, Abel and Donnacha Ó Beacháin (2011). The Color Revolution Virus and Authoritarian Antidotes: Political Protest and Regime Counterattacks in Post-Communist Spaces. *Demokratizacija*; Spring, XIX(2): 111–132. [https://sn.rs/yzvuw]
- Popović, Srđa i Metju Miler (2019). *Mustra za revoluciju: kako da uz pomoć sutlijaša, lego kockica i ostalih nenasilnih tehnika pokreneš zajednicu, srušiš diktatora, ili prosto promeniš svet*. 2. izd. Beograd: Albion books (prevod Ana Roland).
- Ružičić, Danijela (2017). *Ekonomska kolonijalizacija Srbije*. Beograd: D. Ružičić.
- Skocpol, Theda (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia, and China*. Cambridge: Cambridge University Press. [https://sn.rs/85cu6]
- Sharp, Gene (2009). *Self liberation: A Guide to Strategic Planning for Action to End a Dictatorship or Other Oppression*. Boston: Albert Einstein Institution. [https://sn.rs/l65cm]
- Sokol, Smiljko (1989). *Politička i ustavna povijest jakobinskog razdoblja Francuske revolucije*. Zagreb: Globus i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Spasojević, Dušan (2020). Peti oktobar u kontekstu „šarenih revolucija”. *Razvoj demokratskih ustanova u Srbiji: deset godina posle*. Prir. Dušan Pavlović, Beograd: Fondacija Heinrich Böll, Regionalna kancelarija za Jugoistočnu Evropu u Beogradu, 53–63. [https://sn.rs/uxxfp]

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

- Антонић, Слободан (2020б). Српски твитер-селебритији као овдашње секуларно свештенство. *Искра*, 31. јули 2020. Доступно на: <http://skr.rs/z0Ct>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Антонић, Слободан (2022б). Компрадори као део ТНKK: Случај Србије. *Социолошки истраживања*, LVI(4): 1169–1191. Доступно на: <https://sn.rs/szcyu>. Приступљено: 1. 7. 2025.
- В. Н. (2025). Четири милијарде уложено у рушење Србије! *Вечерње новостии*, 12. септембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/r36mg>. Приступљено: 1. 10. 2025.
- Варагић, Никола (2025). Кад употребите оружје против народа, имате среће ако вас гађају само јајима и поливају водом. *Сћање сивари*, 24. март 2025. Доступно на: <https://stanjestvari.com/2025/03/24/nikola-varagic-kad-upotrebite-oruzje-protiv-naroda-imate-srece-ako-vas-gadjaju-samo-jajima-i-polivaju-vodom/>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Васељенска ТВ (2025). Студенти у блокади ФДУ се похвалили идеолошким штивом добијеним од Јове Бакића: Упутство за јахање политичких противника! *Васељенска ТВ*, 22. јануар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/97um9>. Приступљено: 1. 4. 2025.
- Вечерње новостии* (2025). Вучић ће до Видовдана написати књигу: „Како сам победио обојену револуцију у Србији”. 8. фебруар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/5ayu6>. Приступљено: 25. 2. 2025.
- Владушић, Слободан (2017). Мегалополис – Рецепт за обојену револуцију. *Печай*, 458, 17. фебруар 2017. Доступно на: <https://sn.rs/v762g>. Приступљено: 1. 9. 2025.

- Врзић, Никола (2000). Песничење Србије. *НИН*, 2576, 11. 5. 2000. Доступно на: <https://www.nin.rs/2000-05/11/12664.html>. Приступљено 1. 9. 2025.
- Вујовић, Александар (2019). *Обојене револуције као савремени облик субверзивног деловања*. Београд: Универзитету у Београду. Мастер рад. Доступно на: <https://sn.rs/olInf>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Вулетић, Владимир (2025). Пунпај, пунпај! *Политика*, 5. август 2025. Доступно на: <https://sn.rs/zhz38>. Приступљено: 15. 8. 2025.
- Глас јавности* (2000). 6. јули 2000, 4.
- Грбић, Филип (2025). Политика мирољубиве рестаурације. *Нови сјандарг*, 26. фебруар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/7qpr1>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Дамјановић, Игор (2025). Људи у маси тешко схватају да учествују у обојеној револуцији. *Политика*, 6. април 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0Jn>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Делић, Дарко (2025). Наступ у емисији „Нирилица”, епизода „Како да се навикнемо на нову реалност – Сведочимо тектонским променама у свету”, TV Happy, 16. септембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/yfkux>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Дивјак, Слободан (2025). Српски интелектуалци, пропаст Запада и крај историје, *Нова српска јолићичка мисао*, 10. октобар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/u8og0>. Приступљено: 25. 10. 2025.
- Дугин, Александр (2025). Трамп против Маска и цветне волнења у Европи (Ескалација). *Катехон*, интервју Татјане Ладяеве, 3 јула 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0r3>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Епископ Сергије (2025). Епископ Сергије: Србија какву је не дамо. *Политика*, 28. јануар 2025, Доступно на: <http://skr.rs/z0ob>. Приступљено: 1. 4. 2025.
- Игнатије (Шестаков) (2025). „Ко не скаче – тај је...” студентима убацили неки провокатори. *Сјање сивари*, 31. март 2025. Доступно на: <https://sn.rs/jmrlm>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Игнатовски, Ярослав (2025). Протести у Србији не јављају се стихийним. *Центр прикладних истраживања и програма (ПРИСП)*, 31. 8. 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/2dcflhf>. Приступљено: 15. 9. 2025.
- Калик, Марио (2008). Либерални фашизам и расизам у Србији. *Нова српска јолићичка мисао*. Доступно на: <https://tinyurl.com/2b2aerq>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Манойло, Андрей Викторович (2015). „Цветне” револуције и проблеми демонтажа политичких режима у мењајућем свету. *Вестник Московског државног регионалног универзитета* (електронски журнал), 2: 1–14. Доступно на: <https://tinyurl.com/27nnhrwu>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Манойло, Андрей Викторович (2021б). Информациона војна и нова политичка реалност (II). *Вестник Московског државног регионалног универзитета* (електронски журнал), 2: 110–148. Доступно на: <https://tinyurl.com/293tr5g6>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Манойло, Андрей Викторович (2017). „Цветне” револуције как „отмачка за демократију”, *Гражданин. Избори. Власт*, научно-аналитички журнал, 3: 142–154. Доступно на: <https://tinyurl.com/2ddrcaou>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Маринковић Савовић, Гордана (2025). Ово више није протест – ово је почетак слободе, *Двери*, 15. август 2025. Доступно на: <https://sn.rs/yxzvi>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Медведев, Иван Александрович (2019). Молодеж и „цветне револуције”: тенденције интеракције у савременом друштву. *Гуманитарни вестник*, Московски државни технички универзитет им. Н. Е. Баумана, 6: 1–14. Доступно на: <https://tinyurl.com/237kbn8n>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Микашиновић, Бранко (2025). Припреме за обојену револуцију у Србији трајале су годинама. Интервју са Грегоријем Коплијем. *Политика*, 29. март 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0rH>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Нова српска јолићичка мисао* (2025). Истраживања јавног мишљења: Србија, март 2025. 18. април 2025. Доступно на: <https://sn.rs/91yog>. Приступљено: 25. 4. 2025.

- Новосћи онлајн* (2024). Нацистички програм опозиције: јахање политичких неистомишљеника! 25. децембар 2024. Доступно на: <https://sn.rs/4333l>. Приступљено: 30. 1. 2025.
- Павловић, Бранко (2025). Студентски захтеви. *РТ Балкан*, 7. фебруар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/ib3uo>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Парезановић, Марко (2013а). Обојене револуције у вртлогу прекомпоновања међународних политичких односа. *Нова српска ђолићичка мисао*, 24. фебруар 2013. Доступно на: <https://sn.rs/un72a>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Парламентарни избори у Србији 2023. (2023). *Википедија. Слободна енциклопедија*, на српском. Доступно на: <https://sn.rs/j8cet>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Полићика* (2023). Мајић: Није нормално да људи са основном школом сваке године иду на летовање (видео). *Полићика*, 11. новембар 2023. Доступно на: <https://sn.rs/wc46k>. Приступљено: 1. 4. 2025.
- Политика (2025а). Блокадери кренули у јуриш на полицију. *Полићика*, 28. јуни 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0j9>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Политика (2025б). Вучић у обиласку радова на мосту на Дунаву у оквиру Фрушкогорског коридора. *Полићика*, 12. јули 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0oF>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Политика (2025в). Председник Вучић у „Хит твиту”: Неће доћи до грађанског рата и сукоба у Србији. *Полићика*, 20. јули 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0Cw>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Православље (2025). *Православље – подкаст* Архиепископије београдско-карловачке. *Информативна служба Српске Православне Цркве*, 21. мај 2025. Доступно на: <https://sn.rs/xkruq>. Приступљено: 1. 6. 2025.
- РИА Новости (2025а). Вулин: Србија захвална руским службама на помоћи у борби против обојене револуције. *РТ Балкан*, 21. март 2025. Доступно на: <https://sn.rs/lxplj>. Приступљено: 1. 4. 2025.
- РИА Новости (2025б). Лавров: Русија се нада да Запад неће извести обојену револуцију у Србији. *Полићика*, 30. јуни 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0jp>. Приступљено: 15. 7. 2025.
- РИА Новости (2025в). Руски амбасадор о протестима: Запад је од почетка био умешан у кризу у Србији. *РТ Балкан*, 23. август 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/unwkrpdbc>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025а). Кремљ: Могући трагови обојене револуције у Србији, имамо поверења у Београд. *РТ Балкан*, 30. јун 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/2dzjxwo5>. Приступљено: 15. 6. 2025.
- РТ Балкан (2025б). Вучић о протестима: ЕУ више неће моћи да се понаша лицемерно, све време хоће насиље. *РТ Балкан*, 14. август 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/284s6fcu>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025в). Боцан-Харченко: Протести у Србији попримили карактер „обојене револуције”. *РТ Балкан*, 20. август 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/yszqtteo>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025г). Сијарто: ЕУ покушава да свргне власти у Мађарској, Србији и Словачкој. *РТ Балкан*, 21. август 2025. Доступно на: <https://sn.rs/ejr7x>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025д). Амбасадор Русије открио зашто Запад жели да увуче Србију у НАТО. *РТ Балкан*, 24. август 2025. Доступно на: <https://sn.rs/ofz3w>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025ђ). СВР: Европска унија спрема „српски Мајдан”. *РТ Балкан*, 15. септембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/utbhv>. Приступљено: 25. 9. 2025.
- РТ Балкан (2025е). Путин: Неки у ЕУ хоће обојену револуцију, омладина родољубива, револуционарне промене, а не преврат. *РТ Балкан*, 2. октобар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/jkilj>. Приступљено: 15. 10. 2025.
- Симић, Јованка (2025). Интервју – Трамп разуме да рат против Русије не може да се добије: Мишел Колон, белгијски новинар и есејиста. *Вечерње новосћи*, 16. март 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0J7>. Приступљено: 25. 3. 2025.

- Смајловић, Љиљана (2025). „Релативизација” о паду надстрешнице: Ухапшени инжењери су колатерална жртва, интервју с професором Грађевинског факултета у Београду и судским вештаком Ненадом Иванишевићем. *Релативизација*, РТ Балкан, 5. јун 2025. Доступно на: <https://tinyurl.com/yk7hw7sy>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Соловей, Валерий Дмитриевич (2011). „Цветные революции” и Россия. *Сравнительная политика*, II, 1(3): 33–43. Доступно на: <https://tinyurl.com/29a59ot9>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Стојичевић, Слободан (2025). Интервју: Hrvati i Bošnjaci će vojno napasti Republiku Srpsku!, *HelmCast*, 8. октобар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/7autr>. Приступљено: 15. 10. 2025.
- Тлепоцк, Руслан Асланович (2019). „Цветные революции”: теоретический концепт и политическая практика. *Вестник Адыгейского государственного университета*, выпуск 4 (249): 60–71. Доступно на: <https://tinyurl.com/29qbop3>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Трифковић, Срђа (2025). Куга на обе ваше куће! *Нови сјџангард*, 12. септембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/r8is1>. Приступљено: 1. 10. 2025.
- Ћирјаковић, Зоран (2025). Маже ли се обојена револуција на палачинке? *Нејисмени ђавољи адвокати* (ауторов блог), 4. јануар 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0B6>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Чаевич, Александр Владимирович (2020). Технологии „цветных революций” и национальная безопасность России. *Теории и проблемы политических исследований*, IX(1A): 14–20. Доступно на: <https://tinyurl.com/2y2dc93n>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Шварм, Филип и Радослав Ћебић (2015). *Коначни обрачун*: документарни филм о Петом октобру или како је срушен Милошевић, продукција *Време*, 2010, дагум постављања: 25. фебруар 2015. Доступно на: <https://sn.rs/v8ec7>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Шуваковић, Урош (2025a). Гостовање у ТВ емисији *Info jutro*, „Ogroman novac uložen u rušenje Srbije!”, *TV Informer*, 16. август 2025. Youtube. Доступно на: <https://sn.rs/lm27h>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Шуваковић, Урош (2025b). Гостовање у ТВ емисији *Info jutro*, „Zapad želi da opet padne srpska krv”, *TV Informer*, 5. октобар 2025. Youtube. Доступно на: <https://sn.rs/r2z6g>. Приступљено: 10. 10. 2025.
- 24 sedam (2025). Grčka nije više prvi izbor Srba za putovanje u inostranstvo. *24 sedam*, 17. јануар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/33rh7>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Antena M (2025). Bešlin: Porfirije na tacni Putinu posluživao suverene države Srbiju, BiH i Crnu Goru. *Antena M*, 26. април 2025. Доступно на: <https://sn.rs/kod8x>; пренето у: *Autonomija info*, 26. април 2025. Доступно на: <https://sn.rs/lb6g2>. Приступљено: 30. 4. 2025.
- Antić, Čedomir (2025a). Ko raspiruje tenzije u društvu? Euronews Jutro, *Euronews.Serbia*, 15. август 2025. Доступно на: <https://sn.rs/jd0p7>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Antić, Čedomir (2025b). Škole kao politički poligon. Uranak1, *K1 Televizija*. 1. септембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/77yuf>. Приступљено: 15. 9. 2025.
- AP (2021). Srbija i Rusija u zajedničkoj borbi protiv „obojenih revolucija”, *N1*, Beograd, 3. децембар 2021. Доступно на: <https://sn.rs/qactx>. Приступљено: 1. 3. 2025.
- B. B. (2025). Studenti su snaga i budućnost ove države – i moraju da se slušaju. *Vreme*, 2. новембар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/96lcb>. Приступљено: 15. 11. 2025.
- Beta (2025a). Korupcija raste, a Srbija nastavlja da pada na rang listi indeksa percepcije korupcije. *N1*, 11. фебруар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/6issu>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Beta (2025b). Studenti: Nenadležni student se sastao sa nenadležnom predmetnom institucijom. *Danas*, 28. фебруар 2025. Доступно на: <https://sn.rs/ruw1x>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Beta, FoNet (2025). Vučić: Pobili smo blokade, gotovo je – prohuvalo sa vihorom. *N1 Beograd*, 12. јул 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z0ov>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Blic (2000). 14. мај 2000.
- Blic (2000). 17. јун 2000.
- Bowes, Chay (2025). War in the shadows: Serbia. *RT*, May 19, 2025. Доступно на: <https://sn.rs/aslm6>. Приступљено: 1. 6. 2025.

- Bowes, Chay (2024). Твитер налог @BowesChay, Aug 20, 2024. Доступно на: <http://skr.rs/z0Ja>. Приступљено: 10. 9. 2025.
- Brkić, Miša (2025). Socijala neće oboriti režim. *Danas*, 26. maj 2025. Доступно на: <https://sn.rs/vu8ca>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Bubnjević, Slobodan (2025). „Istorijska istina”. *Autonomija info*, 2. novembar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/c016t>. Приступљено: 15. 9. 2025.
- Bursać, Dragan (2025). Porfirije, duhovnik ruske sekte i pljuvač srpske mladosti! *Radio Sarajevo*, 23. April 2025. Доступно на: <https://sn.rs/0torf>. Приступљено: 1. 6. 2025.
- Bursać, Dragan (2024). Srbijo, ako vam litijaši dođu na vlast, džaba ste krečili. *CdM*, 25. decembar 2024. Доступно на: <https://sn.rs/69u3o>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Cohen, Roger (2000). Who Really Brought Down Milosevic? *New York Times Magazine*, 26 November 2000. Доступно на: <https://sn.rs/ldfmq>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Crta (2025). Stavovi građana Srbije o protestima i blokadama fakulteta. *Crta*, 19. februar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/kams4>. Приступљено: 1. 3. 2025.
- Čavoški, Kosta (2025). Intervju: Kosta Čavoški – 1968. su studenti odlučivali, danas ih vode mentori iz senke. *Balkan info*, 11. 7. 2025. YouTube. Доступно на: <http://skr.rs/z0BP>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Čongradin, Snežana (2025a). Patrijarh SPC je jedan izuzetan lik, bog mu je Vučić. *Danas*, 25. april 2025. Доступно на: <https://sn.rs/f45op>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Čongradin, Snežana (2025b). Dušan Lj. Milenković o istraživanjima da Vučić ubedljivo gubi izbore: Studentska lista je cunami koji čisti političku scenu. *Danas*, 18. juli 2025. Доступно на: <https://sn.rs/wxaar>. Приступљено: 19. 2025.
- Čongradin, Snežana (2025c). Vučić pada kao kruška. *Danas*, 18. juli 2025. Доступно на: <https://sn.rs/pmq9u>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Čongradin, Snežana (2025d). Da su sutra izbori, studenti bi „pokosili” Vučića: Ko je najpoželjniji kandidat na studentskoj listi? *Danas*, 17. juli 2025. Доступно на: <https://sn.rs/nltm0>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Čvorović, Vojkan (2025). Za razliku od ćacija, neutralce – ne razumemo. *Danas*, 13. oktobra 2025. Доступно на: <https://sn.rs/3noku>. Приступљено: 1. 11. 2025.
- Danas* (2025). Слика насловнице: <https://sn.rs/elli>; чланак: Aleksandra Ćuk: Svako normalan je uz studente: „Putujuće pozorište” od „Hrama” do „Ateljea 212”, *Danas*, 11. februar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/9841e>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Danas* (Redakcija) (2025). Nedelja kakvu Srbija ne pamti: Pucnji i požar u Ćacilendu, šamar iz Evrope i blesak svetla iz Novog Pazara. (Redakcijski komentar), *Danas*, 25. oktobar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/byo2y>. Приступљено: 1. 11. 2025.
- Dikić, Aleksandar (2025a). Patrijarh Porfirije je „izašao iz ormara”. *Danas*, 26. april 2025. Доступно на: <https://sn.rs/gfa3z>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Dikić, Aleksandar (2025b). Na jednoj strani je „ćacilend”, na drugoj strani su oblakoderi. *Danas*, 10. avgust 2025. Доступно на: <http://skr.rs/z09b>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Diković, Jelena (2025). Kosjerić isumpao Vučića: Dnevnik Jelene Diković. *Danas*, 14. juni 2025. Доступно на: <https://sn.rs/blyw5>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Divjak, Slobodan (2025). Ćacilend i amputirana savest, *Danas*, 12. novembar. Доступно на: <https://sn.rs/j452h>. Приступљено: 15. 11. 2025.
- Drašković, Darko (2025). „Ćacilend”, rasistički antirasizam i autorasizam. *Opseg*, 27. mart 2025. Доступно на: <https://sn.rs/dcqhu>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Đorđević, Tatjana (2025). Dubravka Stojanović: Studenti su pokrenuli lavinu. *Novosti*, 7. januar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/cd50e>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Ekipa politike (2025). Vučićev veliki intervju za Informer TV: Ne mogu da me zaustave, jedino da me ubiju. *Informer*, 12. septembar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/pgx2k>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- FoNet (2025). Osude nasilja nad studentima Pravnog fakulteta, *Vreme*, 14. januar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/z9paj>. Приступљено: 1. 9. 2025.

- FoNet (2024a). Završen plenum studenata u Rektoratu Univerziteta u Beogradu, izglasano nekoliko zahteva. *Danas*, 29. novembar 2024. Dostupno na: <https://sn.rs/iogva>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- FoNet (2024b). Branko Kovačević: Nama naša deca drže čas. *Danas*, 5. decembar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/7zxwg>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Globalno (2025). Političko lice Srbije: Da li se studenti u blokadi spremaju za izbore? Kad je kraj krize?, Globalno, *BN televizija*, Youtube, 30. april 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/2zrv1>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Grbić, Filip (2025). Filip Grbić u prelistavanju štampe. Euronews Jutro. *Euronews Serbia*, 13. avgust 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/ri7k5>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Gruhonjić Dinko (2025a). Profesorica Marija Vasić – junakinja našeg doba. *Autonomija info*, 17. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/og5sz>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Gruhonjić, Dinko (2025b). Murali ratnim zločincima su Vučićev državni grb. *Radio Sarajevo*, 27. jul 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/njz3c>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Hofmeister, Karin Roginer (2025). Ko je sada plaćenik? SPC protiv „naše dece”, *Peščanik*, 12. juli 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0ou>. Pristupljeno: 25. 7. 2025.
- Ilić, Dejan (2025a). Padaj silo i nepravdo. *Peščanik*, 14. mart 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/ny17i>. Pristupljeno: 10. 4. 2025.
- Ilić, Dejan (2025b). Virus izdaje. *Peščanik*, 22. avgust 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/fmk1y>. Pristupljeno: 10. 9. 2025.
- Ilić, Saša (2025). Urbanista počne more. *Peščanik*, 21. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/saw6n>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Ilić, Vladimir (2001). Između Evrope i retradicionalizacije – narodni pokret „Otpor”. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava. Dostupno na: <https://sn.rs/ey1rh>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Instagram (2025). Pobunitese. 3. mart 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/io86e>. Pristupljeno: 15. 3. 2025.
- Israel, Jared (2000). Otpor is an American Tragedy. *Emperor's Clothes*, August 9. Dostupno na: <https://sn.rs/2m87y>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Ivanji, Andrej (2024). Da li verujete u vanzemaljce? *Vreme*, 3. januar 2024. Dostupno na: <https://sn.rs/46a2l>. Pristupljeno: 15. 4. 2025.
- Ješić, Goran (JPJ-193) (2024). „Tebe niko ništa nije pitao” je jako duboka politička poruka: Goran Ješić. Još podcast jedan, JPJ-193, Youtube.com, 26. decembar 2024. Dostupno na: <https://sn.rs/h05rt>. Pristupljeno: 15. 4. 2025.
- Jovanović, Viktorija (2025). Na sceni 17 glumaca podiglo indeks u znak podrške studentima, a pogledajte kako je Nenad Jezdić reagovao: Glumca kritikuju zbog ovog poteza. *Nova.rs*, 5. oktobar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/xhpud>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Karabeg, Omer (2025). Da li je uzdrman Porfirijev tron zbog „obojene revolucije”? *Slobodna Evropa*, 18. maj 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0j5>. Pristupljeno: 25. 5. 2025.
- Kišjuhas, Aleksej (2025). Revolucija, pa šta? *Danas*, 3. avgust 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0Au>. Pristupljeno: 15. 8. 2025.
- Komireddi, Kapil (2025). The West needs this embattled Trump ally to succeed. *New York Post*, Aug. 24, 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/c579g>. Pristupljeno: 15. 5. 2025.
- Koprivica, Jelena (2025). Svetislav Basara: Nema bolje reklame za bezbožništvo od Irineja i Porfirija. *Nova.rs*, 30. april 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/hy1wf>. Pristupljeno: 15. 4. 2025.
- Krstić, Nikola (2025). Poslednji zov gospodara. *Danas*, 21. januar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/t6035>. Pristupljeno: 10. 6. 2025.
- KTV (2025). *Bez ustručavanja* – Biljana Lukić: Vučić se vratio u trbuh Vojislava Šešelja! *Bez Cenzure*, KTV televizija, 5. jul 2025. Youtube.com. Dostupno na: <http://skr.rs/z0Cy>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.
- Kulačin, Nenad (2025a). Nema više „ALI”. *Danas*, 13. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/1mzpx>. Pristupljeno: 1. 9. 2025.

- Kulačin, Nenad (2025b). Budi sada „neutralan”. *Danas*, 7. oktobar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/8l1sg>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Kurir Web (2025). Naručilac nepostojeća fondacija, jedan zaposleni ispitao 1.500 ljudi metodom „licem u lice”?! Da li bi bilo ko mogao da poveruje ovakvom „istraživanju”? *Kurir*, 17. juli 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/tfc36>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Lukač, Jasmina (2025). Može li rektor Đokić da bude lider srpske opozicije? *Danas*, 22. juli 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0WI>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Bratislav Braca (2025). Kamo dalje, Prvoslave Periću?. *Danas*, 10. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/w2dsb>. Приступљено: 10. 5. 2025.
- Marković, Goran (2019). Pevač bez sluha (jedna karijera). *Peščanik*, 18. oktobar 2019. Dostupno na: <https://sn.rs/w17no>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Goran (2020a). Tetovirane obrve. *Peščanik*, 29. januar 2020. Dostupno na: <https://sn.rs/l4yb8>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Goran (2020b). Misterija Vulin. *Peščanik*, 20. februar 2020. Dostupno na: <https://sn.rs/ilmq0>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Tomislav (2025a). Ograđivanje zatvorskim zidinama, licemerjem i ćutanjem. *Nomad.ba*, 21. mart 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/82l7u>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Tomislav (2025b). Velika rasprodaja glasova. *Nomad.ba*, 17. jun 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/svaky>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Marković, Tomislav (2025c). Ćacilend, Velika Srbija u malom: Prvo pobiju sinove, potom se rugaju majkama. *AntenaM*, 10. novembar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/g09u8>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Mediji (2025). Parandilovićev lažni student udario na Nenada Jezdića: Razlog banalan – nije podržao blokade, B92, 7. oktobar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/1lrf6>. Приступљено: 20. 10. 2025.
- Miladinović, Zorica (2025). Šta je Dragana Sotirovski, koja se sada „brani ćutanjem”, prethodno za *Danas* rekla o slučaju zbog kojeg je uhapšena? *Danas*, 24. februar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/82821>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Miladinović, Zorica (2022). Koliko apartmana ima gradonačelnica Niša. *Danas*, 11. januar 2022. Dostupno na: <https://sn.rs/zo54r>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Milenković, Ivan (2025a). „Zašto tek sad i kako dalje”. *Vreme*, 16. jul 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/uebra>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Milenković, Ivan (2025b). Biće izbora, biće krađe, ali od Vučića ništa ne zavisi. *Vreme*, 1. septembar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/xegzo>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Milošević, Milana (2025). Dačić: „Znamo za šta im treba Pionirski park”, *Nedeljnik*, 25. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/t5lo9>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Mirković, Jelena (2025a). Naša budućnost su studenti i odlazak Rio Tinta: U Loznici studentski, ali – i antilitijumski protest, *N1*, 9. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/okash>. Приступљено: 20. 5. 2025.
- Mirković, Jelena (2025b). Krštena prva epizoda podkasta SPC, a u njoj o studentima i obojenoj revoluciji, *N1 Srbija*, 23. maj 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z00j>. Приступљено: 1. 6. 2025.
- Mitrović, Peđa (2025). Zato nikada više neće dobiti izbore u Srbiji. *Danas*, 17. juli 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/9vupo>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- N. V. O. (2024). „Prvi zahtev nije ispunjen”: Studenti objavili šta nedostaje od dokumentacije i zašto vlast nije u pravu. *N1*, 26. decembar 2024. Dostupno na: <https://sn.rs/4kb08>. Приступљено: 15. 1. 2025.
- N1 (2024). Đorđe Stanković o Sotirovski: Zovu je „komšinica” jer navodno ima mnogo stanova, tužilaštvo mora da ispita. *N1 Beograd*, 24. septembar 2024. Dostupno na: <https://sn.rs/naqzt>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- N1 (2025a). Patrijarh Porfirije se Putinu žalio na obojenu revoluciju u Srbiji: Kako je izgledao ceo razgovor. *N1*, 22. april, Dostupno na: <https://sn.rs/rq914>. Приступљено: 1. 10. 2025.

- N1 (2025b). Vesna Čipčić: Zabranila bih ljudima preko 65 godina da glasaju. *Danas*, 4. januar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/bqfgu>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- N1 (2025c). Biljana Lukić: Režim izvršio teroristički napad na svoje građane, ovo je „nadstrešnica 2.0”, N1, 17. mart 2025, *Youtube.com*. Dostupno na: <http://skr.rs/z0CV>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- N1 (2025c1). Beljanski: Studentski protesti su najpozitivnija stvar u Evropi. *N1 Srbija*, 15. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/f2slu>. Приступљено: 1. 6. 2025.
- N1 (2025d). Jovo Bakić: Faza dinstanja je gotova, sada pržimo i mi i sunce. *N1 Beograd*, 15. jul 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/qxca1>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Nedeljnik (2025). Zahvaljujući studentima 15. marta izbegnuta tragedija: Nastavnici, istraživači i saradnici sa Filozofskog osudili nasilje nad građanima. *Nedeljnik.rs*, 25. mart 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/eoayw>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Nikolić, Bratislav (2025a). Intervju: Radmila Petrović, pesnikinja: Ako je jezik oruđe, onda je pesnikinja ona koja ga iznova oštiri. *Vreme*, 16. jul 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0hQ>. Приступљено: 31. 7. 2025.
- Nikolić, Maja (2025b). Dijana Hrka protiv mašinerije: Na zahteve jedne majke odgovaraju pesmom Bajе Malog Knindže. *N1*, 3. novembar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/9t6a1>. Приступљено: 15. 11. 2025.
- Nova S (2024a) Vučić gradi ovo društvo na mržnji između nas i njih – Prof. dr Biljana Stojković, *Nova S*, 16. decembar 2024, *Youtube.com*. Dostupno na: <https://sn.rs/kwqha>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Nova S (2024b). Studenti ovaj sistem lome kao dete zvečku – Biljana Lukić. *Nova S*, 31. decembar 2024, *Youtube.com*. Dostupno na: <http://skr.rs/z0Cх>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Nova S (2025). Biljana Lukić: Studenti-oslobodioci izvide revoluciju bez ispaljenog metka. *NovaS*, 15. 2. 2025, *Youtube.com*. Dostupno na: <http://skr.rs/z0CZ>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Novaković, David (2025). S one strane zvučnog topa. *Opseg*, 20. mart 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/0p312>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Paragraf (2025). Prosečna mesečna zarada po zaposlenom u Republici Srbiji (2000–2025), *Paragraf*. Dostupno na: <https://sn.rs/vbpie>. Приступљено: 10. 9. 2025.
- Pavlović, Dragan (2025). Dosada: uzroci protesta u Srbiji (2024–2025). *ResearchGate*, March 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0Wo>. Приступљено: 15. 4. 2025.
- Petrović, Draža (2025). Nenad Jezdić – ili jesi ili nisi. *N1*, 10. oktobar 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/jajdu>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Petrović, Zorica D. (2025a). Oda našoj Deci svetlosti, istine i ljubavi. *Danas*, 19. juni 2025, Dostupno na: <https://sn.rs/1cn1x>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Popovic, Srdja and Mladen Joksic (2013). Why Dictators Don't Like Jokes. *Foreign Policy*, April 5, 2013. Dostupno na: <https://sn.rs/keq5u>. Приступљено: 1. 4. 2025.
- Preradović, Zoran (2025). Vidovdan – Vučićev sudar sa normalnošću. *Radar*, 26. juni 2025. Dostupno na: <http://skr.rs/z0jA>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Protić Milan (2025a). Studentski plan delovanja – wishful thinking ili na vrbi svirala. *Danas*, 17. maj 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/7cj6p>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Protić, Milan (2025b). A šta smo očekivali? *Danas*, 14. juni 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/zeqdi>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Radosavljević, Radmila (2025). Intervju Goran Marković: „Nisi nadležan” je rečenica koja ga je porazila i od koje se nije oporavio. *Danas*, 14. juni 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/tlahw>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Radovanović, Vojin (2025b). „To što ja mislim, nije za javnost”: Jovo Bakić o tvrdnjama studentata u „Čacilendu” da će biti žrtve napada na Vidovdan. *Danas*, 15. juni 2025. Dostupno na: <https://sn.rs/zxbds>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Radovanović, Zoran (2025a). Lekar je ili čovek, ili naprednjak. *Danas*, 6. februar 2025, Dostupno na: <https://sn.rs/rt2py>. Приступљено: 1. 9. 2025.

- Senate (1999). Prospects for Democracy in Yugoslavia. *Hearing of the European Affairs Subcommittee of the Senate Foreign Relations Committee*, July 29, 1999. Доступно на: <https://sn.rs/dn9hz>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Slapšak, Svetlana (2025). Kakisti. *Peščanik*, 21. juni 2025. Доступно на: <https://sn.rs/jix8t>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Stojadinović, Ljubodrag (2025). Hodočašće inoka Prvoslava. *Peščanik*, 25. april 2025. Доступно на: <https://sn.rs/cl4je>. Приступљено: 30. 4. 2025.
- Stojčić, Siniša (2025). Njega nije strah od Boga, nego od srpskih studenata. *Danas*, 29. april 2025. Доступно на: <https://sn.rs/tun3n>. Приступљено: 15. 5. 2025.
- Stojković, Biljana (2025). Vera ili empirija. *Peščanik*, 28. juli 2025. Доступно на: <https://sn.rs/55k33>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Stone, Roger (2025). Foreign Globalists Use Color Revolutions, Albanian Islamic Terror to Destabilize Serbia. *Stone Cold Truth*, Oct 27, 2025. Доступно на: <https://sn.rs/epdoj>. Приступљено: 1. 11. 2025.
- Škoro, Srđan (2025). Strategija hijena. *Glas javnosti*, 24. avgust 2025. Доступно на: <https://sn.rs/3maj1>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Tadić, Dejan (2021). Application of Colour Revolution Methodology in Contemporary Political Practice. *Наука и друштво*: часопис за друштвене науке, VIII(1): 56–81. Доступно на: <https://sn.rs/um6iq>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Tašković, Marko (2025). Šta građani misle o vlasti, opoziciji i studentima. *Blic*, 12. jun 2025. Доступно на: <https://sn.rs/gtasv>. Приступљено: 20. 6. 2025.
- Todorović, T. (2023). Imovina i primanja nižih funkcionera: Perišić najplaćeniji, Sotirovski vlasnica najviše nekretnina. *Južne vesti*, 5. april 2023. Доступно на: <https://sn.rs/dbuqm>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Valorizacija (2025). Valorizacija prema indeksu potrošačkih cena u Republici Srbiji (do 2011. godine prema indeksu cena na malo). *Cekos in*. Доступно на: <https://sn.rs/14xvg>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Vankovska, Biljana (2020). The Chimera of Colorful Revolution in Macedonia: Collective Action in the European Periphery. *Balkanologie* [Online], XV(12). Доступно на: <http://skr.rs/z0BN>. Приступљено: 25. 7. 2025.
- Vankovska, Biljana (2024). A Colored Revolution in Serbia: Once Again? *Biljana Vankovska* (блог), Dec 28, 2024. Доступно на: <http://skr.rs/z0BT>. Приступљено: 15. 7. 2025.
- Videnović, Ivan (2025). Profesore, Vučić nikada nije legalno izabran. *Danas*, 10. juli 2025. Доступно на: <https://sn.rs/gfdwr>. Приступљено: 25. 7. 2025.
- Vidojković, Marko (2025a). Blagosloven bio Podkast SPC. *Danas*, 26. maj 2025. Доступно на: <https://sn.rs/gt3y2>. Приступљено: 10. 6. 2025.
- Vidojković, Marko (2025b). Vreme je za čišćenje. *Danas*, 5. novembar 2025. Доступно на: <https://sn.rs/gb6vy>. Приступљено: 15. 11. 2025.
- Vukelić, Milan (2025). Ispovest jednog srpskog ateiste: Zašto će mi Franja zauvek biti u srcu, a Porfirije više nikad. *Nova.rs*, 23. april 2025. Доступно на: <https://sn.rs/tb3ap>. Приступљено: 15. 5. 2025.
- WHR (2025). *The World Happiness Report*, Country: Serbia. Доступно на: <http://skr.rs/z062>. Приступљено: 1. 9. 2025.
- Živković, Milan (2025). „Šesti oktobar” se jedino računa kao pobeda. *Danas*, 21. maj 2025. Доступно на: <https://sn.rs/xo2s3>. Приступљено: 1. 9. 2025.

IS A COLORED REVOLUTION UNDERWAY IN SERBIA IN 2025?

by

SLOBODAN ANTONIĆ
University of Belgrade
Faculty of Philosophy
Department of Sociology
Čika Ljubina 18–20, Belgrade, Serbia
santonice@f.bg.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0002-5693-9952>

SUMMARY: We cannot yet give a definitive answer to the question of whether we are dealing with a colored revolution in Serbia today or not, since we are currently unable to have more reliable information about the actions of a foreign factor and the strength of its influence on the student-civic movement. However, the paper lists at least seven other characteristics of colored revolutions that we also recognize in the current protests in Serbia. This is still not enough for an indisputable classification, but it is enough to establish a hypothesis about the character of these protests. Of course, this social process, like others, is not historically closed – which is why social phenomena can surprise us with their unexpected movement or even a different character compared to the classification we have established. But the excitement and beauty of social sciences lies in these very unexpectedness and hiddenness, as true challenges to our theories and research tools. The issue of a colored revolution in Serbia in 2024/2025 represents just such an open challenge.

KEYWORDS: mass protests; social upheavals; electoral democracy; media manipulation; mass agitation